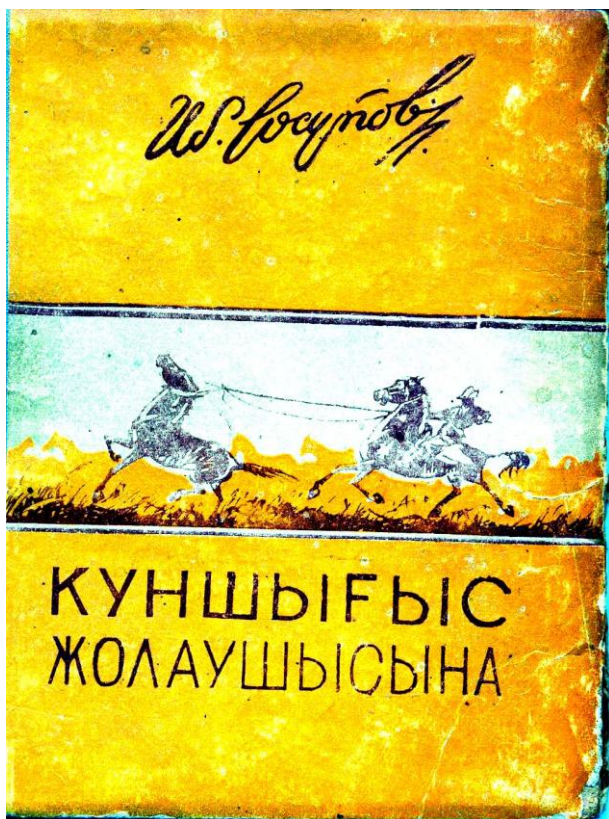

ИБ. ЮСУПОВ

**КУНШЫҒЫС
ЖОЛАУШЫСЫНА**

ҚАРАҚАЛПАҚ МАМЛЕКЕТ БАСПАСЫ

Нокис—1959

На каракалпакском языке
Ибрагим Юсупов
ПУТНИКУ ВОСТОКА

Редактор *У. Хожаниязов*
Худ. редактор *К Бердимуратов*
Техредактор *Н. Сагитов*
Корректор *Т. Рамбергенова*

Теруге берилген уақты 10/П-1959-ж. Басуға рухсат
етилген уақты 22/1У—1959-ж. РК 40079. Қағаз форматы
70x108 1/32. Колеми 7,5 баспа табақ.
5,14 шартли баспа табақ. 5,25 есап баспа табақ. Тиражы
2000. Баҳасы 3 м. 20 т. Муқабасы 75 т.

ҚАРАКАЛПАК МАМЛЕКЕТ БАСПАСЫ

Нокис қаласы, Карл Маркс кошеси, 3.

* * *

ҚҚАССР МАДЕНИЯТ МИНИСТРЛИГИ

Нокис Полиграфкомбинаты. Заказ №57

I
Таллы жағыс-
туған мағаным

ТАЛЛЫ ЖАҒЫС – ТУҒАН МАҒАНЫМ

КУНШЫҒЫС ЖОЛАУШЫСЫНА

Онгиринде шайқалған жас қара тал,
 Амударья суларынан нарь алып,—
 Кубласында шоккен нардай Қара тау,
 Аркасында ақ сазанлы Аралы...
 Озь елингнинг бул муйешин аралап,
 Журегингде мангги сақлап кетуге,—
 Куншығысқа сапар шеккен азамат,
 Асық достым бзинг жаққа жетуге.

Коктен келсенг ушқыр сунгқар змырап,
 Аэропортқа жуйрик «ЗИМ»-лер сырғанар.
 Жерден келсенг, жолынг— «Чаржоу-Қонграт»,
 «Хош келдинг» деп бағ-бақшалар ырғалар.
 Бизде созь бар: миман—ырыс, берекет,
 Қонақ куту—зинети ҳарь адамның.
 Егер уйге бес кун миман келмесе,
 Шайы қонбас менинг байғус анамның.
 Тандыр жапқан женггейлерден бар мират,
 Руқсат жоқ ауз тимей отуге.
 Куншығысқа сапар шеккен азамат,
 Асық достым бзинг жаққа жетуге.
 Бунда дослық салтына жан суйинер,
 Жатырқамай араласанг егер сен.
 Ғарь шаҳарли, ғарь диканнынг уйинен,
 Озь уйингнинг жыллы лебин сезерсенг.
 Бунда оскен пахтанынг ғарь талшығы,
 Шын дослықтынг беккем алтын жбиндей.
 Жайлауларға қурдай қаплап мал шғып,
 Кенг далалар донер сурдың тугиндей.
 Оқыранар қайшы кулақ қаназат,
 Желдей жуйткип сени алып кетуге.
 Мингинг келсе ушқыр тулпар азамат,
 Асығагор бзинг жаққа жетуге.

Бунда ҳарбир пахтакештинг енгбеги,
 Бир солдаттай қорғар Уатан намысын.
 Бул топырақта ҳарь шгиттинг онгени —
 Омир ушын, бахыт ушын, нан ушын.
 Бунда ҳарбир қунарлы жер қатбары
 Енгбек етсенг, есап берер: бри—бес.
 Тунь ишинде пахта завод отлары
 Аспанынгның жулдызынан кем емес.
 Бул заводлар—патли ылғал кушпенен
 Қалалардың соғып турған журеги.
 Шашыраған кенг глемнинг устине,
 Гаухар тастай жас қалалар донеди.

Бзинг Нокис—бесжыллықтынг перзенти,
 Республика мақтанышы, жас қала.
 Кубласында жан ағасы Ташкенти,
 Арқасында ақсақалы Москва.
 Қарағашлар желпип мыстай кошесин,
 Кварталын сулу жайлар кернеген.
 Қызкеткенде жулдыз тунеп кешеси,
 Комбинатлар тным таппай гурлеген.
 Ҳарь қалада озинше корк, салтанат,
 Нокислилер қаласын бағ етуде.
 Куншығысқа сапар шеккен азамат,
 Асық достым усы бағқа жетуге.

Бунда омир қауынындай Шаббаздың
 Толып тасар тил уйиргиш шреге.
 Бунда Пушкин, Науайы ҳамь Аббаздың
 Қосықларын ҳамме яддан бледи.
 Бунда ҳарь ким есигининг тубинде
 Осип турған ақ сокиттинг жанынан
 Балтик яки Муз тенгизге деинги
 Аралыкты Уатаным деп таныған.
 Мейли Киев, тундра я Арарат...
 Уллы журттынг турсанг-да қай шетинде,—

Бул жер сени огейсимес, кормес жат,
Асық достым усы жерге жетуге.

Ленин ели басшы болып куралған,
Мол дослығы беккемликтинг греуи,—
Октябрьдинг куяшынан нур алған
Алпыс гаухар шоқ жулдыздынг бреуи —
Қарақалпак, алтын ойпат, халқы шад,
Коммунизм шнгына сапар етуде.
Мейли қал сен, мейли туслен, мейли жат,
Журегингде мангги сақлап кетуге.

Нокис, 1956-жыл.

ҚАРА ТАЛ

Суў бойында шайқатылған, жаным қара тал,
Маған бәлзам, сен тымықта шақырған самал.

Маған туўысқан хәр шыбығын хәм бүртиклерин,
Сениң астың — киндигимнен қан тамған жерим.

Анам саған байлап мениң әткөншегимди,
Тербеткенде ырғалғансаң хайялап сен де.

Сениң үниң, турсаң гүўлеп алдында тамның,
Жаныма үнлес ертегиндей әзийз анамның.

Кешки иңирде жуғырласқан шоқ шымшықларың
Берген маған шоқ минезин, шоқ қылықларың.

Самал турса, сен бир тегис ырғалып ойшаң,
Салдамлырақ ой ойлаўды үйреттиң маған.

Астыңда оқып қосықларын Пушкин, Бердақтың,
Салқынында өстим хәм де мухаббет таптым.

Сонда ылай суў бойында, сениң саянда
Туўған жерге туңғыш -сезим менде ояңған.

Гә шежиресин баслайтуғын ғаррыдай үнсиз,
Гә романтик жас қыялдай шуўлап тынымсыз.

Қулағымнан кетпес еле, туўысқан талым,
«Шайыр бол» деп маған талай сыбырлағаның.

Билим қуўып мен калаға сапар шеккенде,
Хақ жол тилеп, анам менен узаттың сен де.

Суў бойында қалды, сөйтп, тентек балалық,
Мен ержеттим сеннен шыққан нарттай буралып.

Айдынында ақ шабақтай жүздим билимнин,
Көп жерлерин араладым пайтаух елимнің.

Ала таўдың аршаларын, Волга қайыңын,
Араладым тоғайларын Кавказ сайының.

Сәрўи көрдим Қара теңиз шалқыған жақта,
Пальмалардың саясында болдым қонақта...

Сонда сениң қарақалпақша айтқан қосығың,
Қыялымда олар менен турар қосып үн.

Қуўанаман ойлап сонда туўған жеримди,
Сени хәм де сениң шадлы, жас тәғдириңди.

Көз алдымда, сонда, жаным, көкирек кересен,
Еркин мийнет ерлерине ләззет бересен.

Бахыт, дослық урқан атар ғыр айлананда,
Туўған аўылым ғурғынласып өсер-саянда.

Гүллене бер таллы жағыс, пахталы далам,
 Мен — сениң бир нарт шыбығың, мен — сениң балаң.

Хоста, 1955 жыл.

КОРСЕНГ СОНДАЙ БИР ЖАҒЫСТЫ...

Дуньяда енг қатты ағыслы
 Дарьялардың бреуининг бойында
 Корсенг сондай бир жағысты:
 Пахта ырғалған қры менен ойында;

Ширин жузим солқымлары
 Жолбойында козди тартып сырғыса,
 Тенгизининг толқынларын
 Қақ айырып бекирелер ырғыса;

Женгил туяқ бедеулери
 Дубирлетсе коллерининг бойларын,
 Зер қырпықлы ҳасыл тери
 Қамар тукли қозы туса қойлары;

Тал саясы жанға ысық,
 Ылай сулар сынгқ-сынгқ кулсе жапларда,
 Қаунларын шре қсып,
 Жонгышқалығы донсе усап макбалға;

Ақ алтынның маманлары
 Еткен исин коргенде жан суйинип,
 «Ғарма» десенг ҳаяллары
 «Бар болғайсанг қайним» десе кийлып;

Қонақ келсе қорғалаған,
 Мимандослық салтына кир жуытпай.
 Бес-алты кун болған адам

Омиринше мақтап жүрсе умытпай;

Шгит сеуип, алтын алған,
Минет суйгиш, қарапайым халқы бар.
Несибеси татлы палдан,
Азатлықтың аясында шалқыған,—

«Бахытымыз Москвадан
Устимизге танг нурындай тараған,
Дослығы мол державадан
Боламыз» деп жуап берсе харь адам,—

Сол жер—мениң туған жерим,
Қарақалпақстан дейди атағын.
Уатанласым, ол-да сениң
Тумасанг-да туған жердей маканың.

1957-жыл.

ТУЫСҚАН ПАРТИЯМЫЗ, РАҒМЕТ САҒАН

Журекте бир сезим бар,—енг кушли сезим,
Гуреске қулшындырып, толқытқан қанды.
Ол—саған арналған садықлық бзинг.
Себеби, шын бахтияр еттиң адамды,
Туысқан партиямыз, рағмет саған.

Сениң салған жолың—миллионлар жолы,
Ленинизм нурынан жайнап турады.
Ол—таза, ол мудам халқпенен толы,
Ол коммунизмге алып барады,
Жолбасшымыз озингсенг, рағмет саған.

Кун нуры жетпеген тунек жерлерди
Жақтырттың, ысыттың нурыңды шашып.
Апътабтан құраған шолдеги еллерге

Су хамь сая бердинг талайын ашып.
Мирибан нартиямыз, рахмет саған.

Журекте сенинг атынг—Лениннинг аты,
Кишкене халқ кеулинде кенг мухаббет бар.
Қарақалпақ диқаны, туба араты¹,
Саған озь бахтынан шексиз миннетдар,
Сен халқ ғамхорысанг, рахмет саған.

Капитализмнинг шрик тырнағын
Азатлық толқынлары жемирип барар.
Планета устинде сенинг байрағынг
Халқлар бахыты ушын манггиге турар,
Туысқан партиямыз, рахмет саған.

Халқ—тенгиз, мен —тамшы. Демек, тенгиздинг
Манисин баянлауға тамшысы ҳақылы:
Сен—сап ҳужданысанг дауримиздинг,
Ар намысы менен ошбес ақылы,
Туысқан партиямыз, рахмет саған!

1955-жыл.

ҚОБЫЗ

(Қурбанбай жыраўға)

Жаңла қобыз, әсирлердиң гүўасы,
Қарақалпақ сазларының сағасы.
Қайтқан ғаздай ғанқылдаған үниңе
Шадлық қуйған жаңа турмыс дүньясы.

¹ Губа араты—тубалы шаруа.

Кемсеңлетип ғаррылардың ийегин,
 «Посқан ел» ди толғап өткен Жийениң.
 Әсирлердің аўыр шерин аркалап,
 Туқылы ашып, жаўыр болған тийегин.

Келте зибан» гүрмеўиңе келмеди,
 «Уллы зибан» бахыт таппай шөлледи.
 «Жортыўлыда» елдің жоғын жоклаған
 Батырлардық ат туяғын серледим.

«Шербейитиң» шерли жандай ах урып,
 «Көз айдының» қуўанышқа шақырып,
 Халық ғәзеби толқып тасса, сендағы —
 «Айға шаптың» арысландай ақырып.

Сен дыйханның кулағынан шаң қақтың,
 Шопан менен Қызыл қумда қой бақтың.
 Сен баянлап келдің әрман-тилегин
 Хан ермеги болған қарақалпақтың.

Саздан тулпар, тийегиннен ер еттиң,
 Кыялыңнан қас батырлар дөреттиң.
 Халық бахыты ушын атландырып оларды,
 Саркоп пенен Байсын елин излеттиң.

Күн астында Саркоп, Байсын көп еди,
 Бәрінде де байлар ғана тоқ еди.
 Мийнеткеш халық бахыты ушын «боз торғай -
 Қой үстине аўнаған» ел жоқ еди.

Уллы Октябрь таңы шашты нурларын,
 Сонда ғана иске асты бул әрманың.
 Сонда ийең тарлан даўысын дүзетип,
 Сен де сонда шадлық сазын қармадың.

Мәңги бахыт орнап тууған елинде,
Таза лапыз алды үнің сениң де.
Шадлық жырын толғап Қыяс, Курбанбай,
Жаңа турмыс сахнасында көринди.

Халықтың алтын ғәзийнесин қолға алып,
Ғарры жырау қыя шөлде толғанып,
Алып шығып әсирлердің шыңынан,
Жаңа әуладқа мийрас етти қуғанып.

Жаңла қобыз, сол тапсырған мийрасың —
Халық өмиринің шежиреси, айнасы,
Бүгін бизге жәрдемлесер жалықбай,
Гүллентіуде жаңа турмыс дүньясын.

Нөкис, 1956-жыл.

Ескертиулер: «Келте зибан», «Уллы зибан»,
«Жортулы», «Шербеит», «Көз айдын», «Айға шап»—
қобыз намалары. И. Ю.

КЕГЕЙЛИ

Кеўлим көтеріңки киргендей бағқа,
Толқынласып халлас урған Кегейли.
Айдынында шоршыған ақ шабаққа
Мен қызығып қарап турман, Кегейли.

Жағаң желкилдейди қамыс, урықтан,
Балалық гезимди ойлап турыппан...
Суўында шашылған уўылдырықтан
Өршиген бир шабағыңман, Кегейли.

Жазда қайырыңда ойнап қырғалақ,
Қыста музларыңда тептик сырғанақ.
Кекили гүзелген, мойны ырғанақ

Қара бала ядыңда ма, Кегейли?

Бәлки шығып кеткенменди есиңнен,
Өйткени бир мен бе өршиген сеннен?
Балалық ұақтында өтер хәр кимнен,
Бәри есте қала бермес, Кегейли.

Ышқының бәхәри жетип маған да,
Жигитлик хәсери гезгенде қанда,
Балалығым ойнап қалды жағанда,
Өмир өз жолынан ақты, Кегейли.

Биз көп шабақ едик өршиген бирге,
Үйретип анамыз, жүздирген өрге.
Хызметке жарадық туұылған елге,
Өмирдің мақсети солдур, Кегейли.

Бәлент ырашына мен миндим тағы,
Қандай ысық туұған жердің кушағы!
Мунарланған терек, мийұалы бағы,
Бахытлы аұылымның сәни, Кегейли.

Куншығарың Тағжап, батысық Аршан,
Ақ алтын мәканы қай жерге барсаң.
Жүз жап, мың салмадан қағлап ағарсаң,
Сонда да тартылмас суұың Кегейли.

Сендей нәұпир болып ақпаса шайыр,
Халықтың кеўлине жол таппаса шайыр,
Шайырман деп ширенгеннен не қайыр?
Хәзир соны ойлап турман, Кегейли.

1956-жыл.

БУЛАҚ ҲАҚҚЫНДА БАЛЛАДА

(Аяпберген шайырға)

Қара таўда көргеним бар бир булақ,
 Тас аралап ағып жатар қулдырап.
 Бурқып аққан Әмиўдәрья суўына
 Сол булақтың суўы келип қуйылар.
 Шопан екеўимиз жазда бир күни
 Сөйлескенбиз сол булақта иркилип.
 Төбемизде қырғый канат қағады,
 Ал төменде дәрья гүрлеп ағады.
 Таң нурынан жайнар таўлардын басы,
 Етекте отлап жүр колхоз падасы.
 Сыңқылдаған мерўерт көзли булақта
 Сыбырлап турғандай бир үн кулаққа.
 Шопан достым усы булақ ҳаққында
 Кишкене бир ертеқ сөйледи сонда:

Әйемги заманда мынаў булақты
 Туншықтырып гәўмис жартас қулапты.
 Күн жүзин көреалмай, еркин ағалмай,
 Гүмис булақ көз жас төгип жылапты.
 Ярың мәнзилине атланған батыр,
 Тоқтап усы жерге тигипти шатыр.
 Хәм тас қуўысынан еситилген үнге
 Қулағын салыпты отырып түнде.
 «Үстимди аш аға, тасып толайын,
 Шөллеген гезинде суўсын болайын.
 Суўымнан өнетуғын шоқ гүллерим бар,
 Гүлсиз дүзде ушқан бүлбиллерим бар.
 Тасқа тамшылаған жасымды ая,
 Туншығып түнекте болмайын зая?».
 Буны еситип батыр үркип қашпады,
 Дәрхал дәў жартасты жулып таслады.
 Жақты дүнья көрип қуўанған булақ,

Гүмис күлки менен ақты сылдырап.
 Өсти кызғалдақлар айланасында,
 Жолаушылар шөлін басты тоқтап қасында.
 Ол ағар зауық пенен ойнап жазы-кыс
 Хәм мудар батырға айтады алғыс».

Бахыт сазендеси, елдің шешени,
 Сол гүмис булаққа мегзеттим сени.
 Сен бир булақ едің көмиўли жатқан,
 Қайғының таслары көксиңе батқан.
 Қопарып үстиннен геўмис жартасты.
 Батыр коллы Ленин көзинди ашты.
 Еркін заўлап ақтың, келдің хуўшыңа,
 Сулыў саз арнадың кутқарыўшыңа.
 Дәрьяға қуйылған булақтың суўы —
 Жоғалмас. Жасайсаң сен қайта туўып.

1956-жыл, Нөкис.

СЕНИНГ ҚОЛЛАРЫНГ

Ер азамат минетти суйген
 Исименен куантар халқын.
 Қара жерден ғазине ондирген,
 Женге, сенинг қолларын алтын.
 Кенг далалар мақбалдай донер,
 Жасыл кесте ойсанг бахарде.
 Бахыт гули жаудырап онер
 Жазда қолынг жантасса жерге.
 Асықтырып келер алтын гуз,
 Машинадай зулайды уақыт.
 Аспан узақ турса булытсыз,
 Пахтакешке не деген бахыт!
 Тил алғыш он саусақ жбырлап,
 Таба қуып урғанда жауьлан,

Ханалардан ақ мамық зырлап,
Фартук семирп, қанарлар толған.
Дыққат, жгер бирлесер дарьхал,
Илгир козлер қамасар аққа.
Изде стырлар бос шанғалақлар,
Алда кутер ашылған пахта.
Сонда сенинг он бармағынгнан
Он шабандоз ойын корсетер.
Ис устинде табылған тынгнан
Озық усыл табыс доретер.
Хана, фартук, томеннен устке,
Епшил қимыл, лып-лып хәрекет.
Сырғиды қол тағы-да пастке,
Шаласын-да қосып тере кет!
Қурақ жапырақ мамыққа қатса,
Қағып таслар шапик ушь бармақ.
Жарты хана ултанда жатса,
Иле кетер жонекей қармап.
Кокте барар куслар дизбеги,
Бир қапталда машина жузер.
Бикешинге қарап издеги
Нақыл айтып, бересенг жгер.
«Бармақ басқа, билек бир» деген,
Нақылды халқ айтпаған босқа.
Минет зауқы, ел мапи тенгнен
Бул қолларды жоллар табысқа.
Қолынг онер кани-ме дедим,
Шаршаманг-да, кушке куш қосынг
Мен-де усылай иелер-ме едим,
Шаирлықтынг искусствосын!
Айна алдында қонгыр тартса-да,
Халқ алдында жузлеринг жарқын
Пахта терип қарауытса-да,
Женгге, сенинг қолларынг алтын!

1955-жыл, Нокис.

РЕВОЛЮЦИЯ СОЛДАТЫМЕНЕН УШЫРАСУ

Боранлы кунлеринде басқан жолларын,
Тағы журип отти ветеран солдат.
Жаунгер жолдасларын, қахарли жылларын,
Ядында трилтип корди атма-ат.

Ол жанга баҳарден хабар акелген
Бри еди тунгғыш қарлығашлардың.
Олар бахыт алып отти бул жерден,
Бахытын қорланған ғариб, ашлардың.

Брак, олар бунда қарлығаш болып,
Женгил парьуазбенен ушып келмеди.
Олар, жүреклери ғазепке толып,
Харь карыс жер ушын кан берген еди.

Қаранғғы куншығысқа нур апарынг деп,
Ильич оларды жберди бунда.
Қзыл жулдызлары Шолпанға мегзеп,
Қаранғғыны қақ жарып, жол берди танғға.

Коммунист солдаттынг бари ядында:
Бул жолда қанша зор айқас болғаны;
Торткул атирапында, Чимбай жолында
Бахыт ушын кимлердинг козди жумғаны.

Уатансыз Жунаид, тажькумар малай,
Англичан мылтығын асынған жальлад,—
Қзыл жулдызларға тотепки бере алмай,
Қашқанын еслейди ветеран солдат.

Тазғара тангы ушын жан бергенлердинг
Естелигинде ол турды жалангбас.
Революция антын такрарлап ерни,

Ядлап жолдасларын, козге алды жас.

Еки қабир жатар оның алдында,
Еки жгит: бир рус, бир қарақалпақ.
Екеуи қатар жатып уйықлайды бунда,
Терек тур зор жасыл ескерткиш қусап...

Революция антын тақрарлап ерни,
Ол қарар агирапқа, қуанар бирден.
Себеби, шешек атқан ҳарбир қадеми
Ози бир гезлери тазартқан жердинг.

Саулатлы тас жоллар,—бахыт жоллары,
Оны озь устинде алып ушады.
Бахтияр қарақалпақ жерлери оған
«Кел, қутқарушым» деп қушақ ашады.

Қарақалпақ Чапайының саулығы ушын
Биз тост котергенде озинге арнап,
Унсиз бурип услап столдың мушын,
Неге толқып кеттинг, ветеран солдат?

1956-жыл, Нокис.

АЛЬ-БИРУНИ ТУЫЛҒАН ЖЕР

Корер еди трилсе егерде
Ата журтын, оскен жағаны:
Аму еле бурқып ағады,
Желлер еле уйтқып шабады,
Аль-Бируни туылған жерде.

Брак, асау судай омир-де
Коп озгертер озининг арнасын;
Дегиш алып Африга тасын,
Отти асирлер қуып арбасын

Аль-Бируни туылған жерде.

Сезе алды-ма жаслық кунлерде
 Мынг жыл бурын сол қара бала:
 Қираса-да не улкен қала,
 Олмеслигин ол бротала
 Аль-Бируни туылған жерде?

Бала соны сира сезер-ме!
 Тек мунгайып туған қышлаққа,
 Кете берди Ургенч жаққа.
 Жоллар узақ еди ол уақта
 Аль-Бируни туылған жерде.

Кеули толы ышкы хамь зерде.
 Туслик жаққа сап тартқан куслар.
 «Уш бала» деп оған дауслар.
 Усылай илим хасасын услар
 Жас Бируни туылған жерде.

Кетти жаяу. Ол узақ журди.
 Тар соқпақлар шықты гузарға.
 Ийне менен қудық қазар-ма?
 Қазды хамь-де ағызды арна
 Аль-Бируни туылған жерде.

Шек жоқ еди қара тунлерде,
 Қуйын шабар ангындай дуздинг...
 Бри болып жети жулдыздың,
 Жарқ етти-де тунь баурын сызды,
 Аль-Бируни туылған жерде!

Озь еркинше адам тислер-ме
 Сум ажелдинг ащы алмасын
 Исенди, брақ, қашан болмасын
 Шғады деп ығбал қуяшын,

Аль-Бируни туылған жерде.

Корер еди трилсе егерде:
 Хиндистаннан қайтқан ғаз-қулар
 Дослық, бахыт десип «ғу-ғу»лар»
 Жер жолдасы когинде зулар
 Аль-Бирунн туылған жердинг.

Мақтанаман халқпенен бирге,
 «Бахтиярмыз» дескеним ушын,
 Ерик булағын ишкеним ушын
 Хамь туылып оскеним ушын
 Аль-Бируни туылған жерде.

1957-жыл.

МУХАЛЛЕС

«Дурыс емес, гөззал тәбият хәм де нәўбәхәр,
 Жер — аспанның көринисинде десең егерде.
 Тәбиятта нәўбәхәр де сен бар жерде бар,
 Периштем, тең сен жүрген жерде.

Гетеден

Қыстың куни кар гүллер, ярым, сен жүрген жерде,
 Жупар ийис шашар желлер, ярым, сен жүрген жерде
 Бостанға дөнер шөллер, ярым, сен жүрген жерде,
 Өзгеше сайрар бүлбиллер, ярым, сен жүрген жерде.
 Қәдемиңе қайыл жер, ярым, сен жүрген жерде.

Арғымақ жәўланында Әмиў бурқып ағады,
 Таң самалын жалынтып сен барасаң жағада.
 Жар астындағы жайын көрип сени набада,
 Жайа болған жигиттей өрден ыққа шабады,
 Саған ашық хәммелер, ярым, сен жүрген жерде.

Кәдем бассан қаймығып, қар ерир суў болғалы,
Бәхәр намасын шалып, гүрлеп сайға толғалы,
Жап бойын қаплап сүйрик, шығар теректин палы,
Көл үстинде басланып қуслардық фестивалы,
Таўда сунқар кус түлер, ярым, сен жүрген жедде.

«Көрсен тәрийпин айт» деп, түнлер жалынар танға,
«Гүл жүзине қонба» деп, таңғы шық кейир шақға,
Ийнеликлер үймелеп, әтшөклер шақырғанда,
Атлас камал гүбелек жоңышқалықта байрамда,
Гүўилдер пал хәррелер, ярым, сен жүрген жерде.

Бәхәр әййямы сенсең, қумар көзим, кел бери,
Гүл-ғүншаны оятсын жеңил хошқәдемлерин,
Сен десем сергип жаным, қалмас кеўилдин шери,
Ерик гүллерин шашып қарақалпақ жерлери,
Шадлық бәхәри күлер, ярым, сен жүрген жерде.

1959-жыл.

РУБАЯТ

Бир ғана кун тнып ақса егерде,
 Уйық тебер еди Амударьяны.
 Шаир истен канаат тапса егерде,
 Тап сол куни оның тнып қалғаны.

* * *

Егер шайр екенінгди умытсанг,
 Залели жоқ, халқ умытпас сонда-да..
 Егер адам екенінгди умытсанг,
 Шаирман деп дуйим журтты алдама.

* * *

Асып-тасу суға ғана жарасар,
 Бассынба сен басқаларды томенсип.
 Оскен сайын тут озінгди аласа,

«Ағаш миуа питкен сайын томеншик»...

* * *

Мақтаншақлық—томенлеудинг греуи,
Буынсыз тил—мақтаншақтынг треуи,
Тынглап корсенг, оннан наҳань адам жоқ,
Англап корсенг, соннан надан адам жоқ.

Қанат берсек қауындай бир металлға,
Кунде жерди он айланып отеалған,
Қиял қусын азат ақыл шынлығы—
Окшелетип, Марсқа-да бет алған.

* * *

Рекеталар, бул,—уақыттынг тезлиги,
Даурь дангқын космосқа-да жая алған.
«Спутник», бул, — жанга заман созлиги,
Туған куни барлық тилден жай алған.

* * *

Бир туктен шаш болмас, бир гуриштен ас,
Бир түптен бағ болмас, тау емес бир тас,
Брак қуралады бари бреуден,
Он еки мушеден жамлескен геуденг.

* * *

Қонды бир тамшы шық пискен алмаға,
Хамь «мен—мазмунман» деп керди кокирек,
Брак кун шықты-да оны жалмады,
Алма тур. Ал қайда сол шықтан дерек?

* * *

Ана кирпич болса, перзент коз болар,
 Перзент—кептер, ана —зер гумбез болар.
 «Аналық хақыны толық отедим»,—
 — Деген гап кенеусиз курғақ созь болар.

* * *

Булбилдинг тикарғы касиби—сайрау,
 Оның уинде бар сырлы қайталау,
 Қосығымды бир рет мен қайталасам,
 О, булбил, не ушын журт кулер маған?

* * *

Салмадан су ағып отти сылдырлап,
 Атқулақлар осек тақты былдырлап,
 Тек мешин иркилип деди оларға:
 «Ким арқалы осип турыпсыз нурлап?»

* * *

Унгилип тур едим тау дарьясына,
 Философша бир ой келди басыма:
 «Сулулап егеу ушын, хей минеткеш су,
 Қанша енгбек еттинг миллион тасынга?»

* * *

Гей бреулер жас гезинде-ақ тозады.
 Гей бир гуллер қартайса-да солмаған,
 Тань қартайса—табняттынг нзамы,
 Брақ жаслай жан қартайса, сол жаман-

* * *

Муҳаббетте электрдинг зангы бар:
 Бри—плюс, бри—минус, —кос журек.
 Еки журек бир ноқаттан табылар.
 Биз екеумиз нур беремиз сонда тек»

* * *

Айна текте корсетер сырт жузингди,
 Сырткы шрай—шарқ урған бир шағала.
 Егер толық коргинг келсе озингди,
 Журегимнинг айнасынан сғала.

* * *

Қапталымнан откен қзыл койлектен,
 Желпиген леп желиктирди жас жанды.
 Асте ғана желпип откен сол лептен,
 Журегимде бир дубелей басланды.

* * *

Мен—гибрид, сабық налден когерген,
 Пушкин менен Науайының шангынан,
 Мен—таза қан, сап журекте исленген,
 Мен - Бердақтың жалғыз тамшы қаныман.

Қай жерге болмасын алып барар жол,
 «Жол» деп аталады соның ушын-да,
 Брақ, кайсы жерге апарады ол?
 Маселе сонда.

Либадия тортликлеринен

Либадняда сарай бар, иши салқын,
Топса менен тутқасы сары алтын,
Патша енесе бул жерде апельсин жеп
Куйик нанға зар болып журген халқым.

Ақ сарайдың алдында еки шнар,
Жоқарыға қарасанг козинг тнар,
Жоқарыға қарама, шаир бала,
Керегингнинг хаммеси жерде болар.

Либадия бағында осер каштан,
Миуасын қатты кордим қара тастан,
Бихуда минет тап соның миуасындай,
Тас онер-де, ас онбес оннан ҳаслан.

1958-жыл.

ӨМИР ФИЛОСОФИЯСЫ

Бир жгит тырнағын егеп отырып,
Иренжир омирдинг қысқалығынан:
«Кун келте, жыл қысқа, аз омир сурип,
Жумыс, жумыс деп-ақ отеди-ау адам!»
Кординг-бе, бул сатенгге енди не дерсенг!
Ақмақтынг-да бар озь философиясы.
— Минет, бул—омирдинг мазмунығой билсенг,
Жумыс—ауладлардың эстафетасы.
Ырас, омир қысқа. Балки биз оны—
Еле узайтармыз. Брақ, сен тусин:
Уақыт—дала, мақсет—омирдинг жолы,
Озингнен коп жасар ҳақ жоллы исинг.
Сатенглер раҳатти гозлейди тегин,
Ынгыранса жалқаудынг кунлери кешер.
Бир жақсы ис птирип кейип еткендеги

Минутынг—бир дауъран, жылға баслесер.
 Дарья озь арнасын унгир тынбастан,
 Тамшы тама-тама тасты теседи.
 Озь омирин азсынып тоқтап қалмастан,
 Буртиктен тайнапыр шнар оседи...
 Маркс, Ленин усындай аз омирде-ақ
 Капитал зулымына теренг гор казды.
 Усындап аз омирде Толстой, Бальзак
 Ғарбри, аз-да болса, жузь ктап жазды...
 Ғарь ким озинше дауъран суреди:
 Бреу белги салар ҳеш қолдан келмес.
 Бреулер коп жумыс ислеп улгереди,
 Бреулер..., тырнағын-да егеп улгермес.

1957 жыл, Нокис.

ӨЗБЕК САЗЫ

Жүрек тарынан исленген әсбап тар ма деймен,
 Саздың ең сулыұ ағласы өзбекте бар ма деймен.

Тақиянды шекеге қойып шертесең тарды, гөззал,
 Шерт, бирақ мениң жаныма бунша дәрт салма деймен.

Сүйрик саўсақта қыяғың хәр тийгенде шарханаға,
 Тар емес, жүрегиме тийип турар ма деймен.

Ышқыңа шыдам бермей қашсам деп, қашаалмайман,
 Алты жуп сырлы дузағың мудам таяр ма деймен.

Бул дузақтан шығарлық жол сорадым Наўайыдан,
 «Мен де күйгенмен дейди, — ядыма салма деймен».

Айттым таң самалына «алып қаш» деп тардың сесин,
 Бир шалқытты да қашты, ол да қорқар ма деймен.

Титиретпей қақ тарыңды, жаным Тәнаўбар гөззал.
Буншалар титиретип мениң жазығым бар ма деймен?

Шийрин саз пияласың толтырып шарап берип,
Кейнинен «мәс болдың» деп күлкіге алма деймен.

Сөйлесин тап ышқыңнан, шерт шадлы мақамларды,
Алтын саз тутқызса дәуран, щалмай болар ма деймен.

Титиретип тарды бирақ, өртеме Ибрайымды,
Хей, сен сәзенде гөззал, мийримиң бар ма деймен.

Нөкис, 1958-жыл.

ЖОЛАУШЫНЫҢ ТУНГИ ҚОСЫҒЫ

(Гөтеден)

Қаранғы тунде ту анда
Қалғып асқар тау турар,
Толықсып салқын думанда,
Ойпатлар жым-жырт маужырар.

Жапырақлар-да қозғалмас,
Гузар жолда тнар шанг...
Сабыр етип тур азмас,
Сен-де усылай тнарсанг.

ТЕНГИЗ ҲАМЬ СЕН

Ақшам келсем тенгизге,
Ақбас толқын бар еди.
Орлеп, га қайтып изге,
Жағаға соғар еди.

Азанда корсем басылған
 Толқынның тунги шатағы.
 Нурлы ажары ашылған
 Асау куш тнып жатады.

Тек енди оның жузинде
 Салтанатлы тусь бардай.
 Жасырынып жатқан тубинде
 Бир ажайып куш бардай.

Шайпалар майда толқынсақ, -
 Сабырлы куштинг ырғағы.
 Балықшы катер қиқулап,
 Қайықлар тағы зырлады...

Сондай-ак, жаным, мен саған
 Ашык болып жургенде
 Мухаббетим тулаған—
 Толқындай еди орь геуде.

Сен турдың биик ушбада
 Тамашалап толқынды.
 Аяғыңды қушпаға
 Секирип толқын умтылды.

Есимде ози сол куннинг:
 Жағыстан тусип келдинг сен.
 Жаныңга унлес толқынның
 Қушағына ендиг сен.

Соннан кеин узамай
 Еки журек басылды.
 Тынды даул, найзағай,
 Жарқырап тенгиз ашылды.

«Табыстық еркин бетме-бет,

Жас омир жетти мақсетке.
 Кеулде брақ мухаббет
 Кемиген жоқ, албетте.

Қайтама жазғы тангдағы
 Тенгиздей тныш куш алған.
 Айқынланып жань-жағы,
 Салтанатлы тусь алған.

Ышқым сондай кенг, жумсақ,
 Аур тартқан салмағы.
 Жиегинде ойнар толқынсақ,
 Сабырлы куштинг ырғағы.

Мойнақ—Нокис, 1957-жыл, феваль.

МАГНОЛИЯ

Қара теңиз жағасында жайқалып,
 Май жапырақлы магнолия өседи,
 Көрген сайын жас кеўлиме ой салып,
 Ышқы сезими менде арта түседи.

Терек тамырын жуўып шалқар океан,
 Тур бәлентте сулыўлыққа таласып
 Жаз таңында қалың жапырақларынан
 Шық тамшысын емер кубла куяшы.

Бири ашып, бири ғуншасын салып,
 Қысы-жазы шашар аппақ гүллерин,
 Пал ҳәрреси палаўызға қадалып,
 Ийисин алып қашар мәўсим желлери...

Сол сыяқлы жүрегимде мениң де
 Қысы-жазы гүллеп жатар мухаббет.

Бурқыраған магнолия гүліндей
Сап ышқымды, сәуер ярым, қабыл ет.

1955-жыл, Хоста.

АҚТАС РОМАНТИКАСЫ

Хостаға жазда, жаным, келсең еди,
Аралап құртоғайды жүрсең еди.
Қытықлап ақ балтырды қос бурымың,
Ақтастың аясына минсең еди.
Актас, бул, — тәбиаттың бир балконы,
Алдынан ашылады Кавказ оның.
Қарсында уйлығысып қарлы таўлар,
Таласып созар еди-аў саған қолын.
Пальмалар пешанаңды желпип әсте,
Тәрийплеп кубылжыған қуслар сести,
Бананлар жапырағын жаўып саған,
Магнолия гүлин төгип дәсте-дәсте;
Сымбатлы сәруи таллар қатар дүзеп,
Шиповник бояў сүртип өзін безеп,
Әсирлик тиссалар да тас төбеңнен
Таңланып қарар еди гезек-гезек.
Булытлар көрип сени усы жерде,
Шабысып шомылғанда қара терге,
Қызғанып ийирилген аппақ думан,
Жүзине тутар еди жуқа перде.
Ал сонда пәгли құрдым жемтик аўлап,
Айқасып аш толқынлар, тынбай шаўлап,
Ыңыранып ырғыр еди гранитке,
Ақтастан алыў ушын сени жаўлап...
Рафаэль өзи салған сүўретине
Ашық болып қалғаны есінде ме?
Гүрилдеп қол шаппатлар еди сондай
Тәбиат сендей сулыў перзентине.

Хоста. 1955- жыл.

ГЕЙНЕДЕН

Гоззал бахарь айы келгенде.
Гуллер тағы ашьлар гуулеп.
Сонда менинг жас журегимде
Оянады тунгыш мухаббет.

Гоззал бахарь айы келгенде
Куслар салар тоғайда шауқым,
Ашық болып сол гезде мен-де,
Журегимде тасады зауқым.

* * *

Козлеримнен токкен жасымнан,
Коп шрайлы гуллер өнеди.
Мен гурсинсем, харь шеккен налам
Булбил пғанына донеди.

Жаным егер сен мени суйсенг,
Сол гуллерди. саған берейин.
Танг сахарде айнангды ашып,
Бас ушынгда сайрап журейин.

* * *

Даул уйытқып майданда,
Кақсын мейли айнамды.
Мейли, жерди комсин қар,
Даулдан журек қорқпайды,
Ойткени, онда жасайды
Суйген яр менен науьбахар.

* * *

Омир деген келер, кетер,
 Кеткен омиринг қайтып келмес:
 Брак, менинг жүрегимде
 Ышкы оты мангги сонбес.

Бир ғана рет корип сени,
 Аяғынга жғылып бирден,
 «Мадам, сизди сүйемен» деп,
 Сбырлар едим олерде мен.

1956-ж. аударылған.

ҚОЙ, ДАҢҚПАРАЗ БОЛЫҰДАН УЯЛ...

Хәй, жас ойшыл, нәсиятым саған:
 Болакөрме өйтип даңқпараз.
 Болса егер адам даңқпараз,
 Жерде жақсы ат қалмас оннан ...
 Бирақ та сен шайыр болдың да,
 Өзиңе аұыр шоқмарды алдың.
 Журттан мақтау дәме қылдың да,
 Изинде көп күлкіге қалдың.
 «Әкел маған гүлинди, халқым,
 Мен шайырман" демекшисең сен.
 Наұайының сөзи емес, даңқың
 Мәжнүн болып излемекшисең,

Қой, даңқпараз болыұдан уял,
 Неге керек қанатсыз қыял!
 Оннан қайта бәхәр келгенде
 Жол бойына көгерт бир түп нәл.
 Жыллар өтер, гүжим ержетер,
 Сая берер шаршағанларға.
 Талай әулад астынан өтер,
 Силтеу болар адасқанларға.

Тәжирийбели жолаушы турып,
 Бунда ойға батар гей күни.
 «Рахмет буны еккенге» деп журт,
 Узақ жыллар яд етер сени ...
 Хей, жас ойшыл, сен маған кара!
 Соннан абзал даңқ бар ма сирә?
 Қой, даңқпараз болыўдан уял,
 Кимге дәркар қанатсыз қыял!

1957-жыл, Нөкис.

МОНТЕР БАЛА СЫМ ТАРТЫП КЕЛДИ

Кеше жаңа жайлаўға бизиң,
 Монтер бала сым тартып келди.
 Москваның таныс ҳаўазын,
 Тартқан сымы бизге әкелди.
 Қайтқан ғаздай дизилди қатар,
 Телеграфтың бағаналары.
 Қуўанысты шопанлар, ғаррылар
 Хәм жайлаўдың жас балалары.
 Жас монтерды арқадан қағып,
 Фермамыздың баслығы күлди.
 Гүлжәмийла жеңгей қуўанып,
 Бир кастрюль сүт алып келди,
 «Уста қәйним, әкелдим саған сүт,
 Мә, ишип ал маўқыңды басып.
 Өттең, сол бир қыз күним болғанда,
 Болар едим мен саған ашық! ...
 Бир доғалақ сымға отырды да,
 Күлди жигит жадырап күндей.
 «Рахмет саған, саўыншы жеңге,
 Болса екен аў қызлар да сендей.
 Сен айтасаң, қыз күним болғанда,
 Болар едим дейсең сен ашық.
 Ал мениң сүйген қызым кийиктей,

Мени көрсе кетеди қашып.
 Гейде күлер мениң үстимнен,
 Сөзге сараң, гейде дым туйық.
 «Мухаббат деген не өзи?» - деп меннен
 Қасақана сорар тымпыйып.
 Жүрегим соғар сымдағы тоқтай,
 Өтсем күнде үйиниң тусынан.
 Ойласам қулап түсе жазлайман,
 Столбаның ушабасынан.
 Мени көрсе сол почтальон қыздың
 Мысқыл шашып күлимлер көзи.
 Айтшы жеңге, ол да неге сендей
 «Сүйемен» деп айтбауы неси?...
 «Беу, ангөдек, тил билмес қәйним,
 Түсинбейсең, сен еле жассаң:
 Қызлар деген өртенип кетсе де,
 «Сүйемен» деп айтпайды хаслан...
 «Ах, солай ма, демек, ол да мени
 Жүр екен ғой ишинен сүйип!»
 «Солай қәйним, абайлап иш, аўзың –
 Ыссы сүтке қалмасын күйип» ...
 «Түсинбеппен аў оған мен гешше»
 Деп жас жигит жадырап күлди...
 Сөйтип бизиң жайлауға кеше,
 Монтер бала сым тартып келди.

1954-жыл. Нөкис.

ҚУРЫҚ

Көл бойында, Еркін өзек таманда,
 Жас жылқымын қурық таслар ғунанға.
 Тақымында қара торы арғымақ,
 Жигит хәмирин булжытпай жүр табанда.

Сайгүликти бөлип қуып үйирден,
 Өкшелетип, зересин үйирген.
 Гейде көлдің барысындай ақырып,
 Гейде илгир лашын қусап шүйилген.

Ғунан бийе жүйрик екен жаныуар,
 Қыз қылықлы жилұасы бар сәни бар,
 Ағып барар ол қуйрықлы жұлдыздай,
 Жылкы көркі усындайда танылар.

Бүктен ушқан қырғауылдай дүрлейди,
 Кең жайлауда керип туяқ сермейди,
 Ал қызғаншақ айғыр үйир бйсында
 Жылқыманды жат көз бенен серлейди.

Жылқыманда тәсил деген көп еди,
 Гейде тартып, гейде дизгин төгеди.
 Шабандозға туу сыртынан суқланып,
 Қарауыллап қыз турыпты төбеде.

Аңлар жигит, уйтқып барар қуйындай,
 Ышқы хәуири лаулап жанар бойында.
 Салкын самал баса алмас желигин,
 “Сүймейди ол” деген жат сөз ойында.

Жас байталға хәзир қурық таслайды
 Хәм туұлатып, шоқлығынан услайды.
 Бирақ арқан тутқан мықлы қоллары
 Қыз алдында қалтырана баслайды.

Мұхаббат ол арқан емес атпаға,
 Байтал емес қурық таслап тутпаға,
 Қыздың жаны жақсы көрер мәртликти,
 Өдетленбе сыр алдырып буқпаға!

Сен сезесең оның қарап турғанын,

Ал сезбейсен тап хәзирги ығбалын:
Сезбейсең сен “сүйиклим” деп сыбырлап,
Ерлигиңе иштей ырза болғанын ...

Хей, жылқыман, беккем усла қурықты,
Жас байталға берме, достым, ырықты!
Туу сыртыңда ерлигиңе елжиреп,
Күни ертеңги ярың қарап турыпты...

1958-жыл, Нөкис.

ҚУҰМА СУЛЫҰ АЙНАҢНЫҢ АЛДЫНАН...

Қаламыздың көп бағы, шарбағы,
Кең айналы сулыұ жай да көп.
Бирақ та, сен турған тамдағы,
Еки әйнек хешбир қайда жок.

Нөкистин қайсы шетинен түнде,
Жиберсе де көзимди таңып,
Соқыр қусап болжаған күнди,
Қағар едим мен оны танып.

Ах, әйнегин алдында бир түп,
Анаұ қыйсық жийде болсам!
Сығалар едим қақпастан кирпик,
Сен қай ұақта үйде болсаң.

Ал жийдениң неси артық меннен?
Артығы сол: үйиңнин түбинде.
Самал ессе жапырағы менен,
Сабалайды айнаңды күнде.

Бәхәр гүли сасып турса да,
Пай, гүлиң де сулыу-ау» дейсең.
Гүзде қолынды тикен жырса да,

Ашыўланбай мийўасын жейсең.

Ал мен егер жантассам қасына,
Жийде урлыққа келгендей көресең.
— Ҳай бала, қой, асылма шақасына! —
Деп жекиринип, изинен күлесең...

Дурыс, бәлки, мен уры шығарман,
Бирақ жийдеңде не жумысым бар?
Куўма сулыў айнаңның алдынан,
Жийдең емес, жүрегиң дәркар!

1950-жыл, Нөкис.

* * *

Қосығым сенинг жүрегинг янғлы
Жақсы корер еркелеткенди.
Дамеленип, кейпингди анғлып
Жане саған оқыдым енди.
Сен қосықты жақсы коресенг,
Брак, менинг қосығымды емес.
Мен оқиман, ал сен кулесенг,
Кулгенинге тусинбеймен ҳеш.
Тусинбеймен мен саған жаным,
Я мысқыллап отырсанг-ба тек?
Қорқасанг-ба, унамағанын
Бетке айтсам, иренжийди-ау деп?
Тусинбеймен... Ал сен алдындағы
Қзымызды суйесенг келип.
Қосығыма бугин-де тағы
Қимадың-ау зарре еркелик!
Йош-та кетти, тамағым-да кепти,
Папиросты сылтаулап астен,
Қадимгише торги жайға кеттим,

Мартлик қлып, сыр билдирместен...
 Япырмай бала, щныменен-ақ
 Болғаны-ма қосығым онгсыз?
 Сонда неге журт қол шапатлап,
 Мақтасады сонша жинт-қыз?
 «Аулдағыныңг аузы сасық» деп,
 Елестирмей журген бол-ма сен,—
 Қасынгда жазып, шақырусыз келип,
 Қол жазбадан оқып жургенге!
 Шукир, сыншы болмағанынга,
 Сен, муз журек оқушым, инан.
 Унаса-да қосығым қызларға,
 Жыллы созы жоқ озь ҳаялымнан...
 Дамеленип шаршадым англып,
 Тусинсенгши жаным ау енди:
 Қосығым-да журегинг янғлы
 Тауир корер еркелеткенди.

1958-ж.

ҲАФИЗГЕ

(Гётеден)

О, сен Ҳафиз! Сенингменен қай адам
 Таласа алар тенгликке.
 Зулар кеменг ушқан кустай қиядан,
 Қақ айрып кенгликти.

Қорқынышсыз сунгип тенгиз торине,
 Желкомынг пать алады.
 Коксин керип кушли даул орине.
 Қайтпай жузип барады.

Гейде қосығынг бир салқын леп таратып,
 Ағыс болып сарқырап.

Жалын болып гейде ушқын боратып,
Журегимди шарпыған.

Шық жарқ етип мақтаныштың шолпаны,
Қуй денеме куш-дарьман.
Туслериме енген Ҳафиз маканы,
Мен-де саған куштарман.

ЗУЛЕЙХАҒА

(Гётеден)

Наз ҳамь жилуаменен жузь альуан донип,
Бир сенинг кеулингди таба алмай сонша,—
Ышкы азабында тынбай ортенип,
Мезгилсиз солады есапсыз гунша.

Бармақтай шишеге толтырып атир,
Саған беру ушын озининг жупарын,—
Қанша осимликлер олип баратыр,
Сен ушын биншан тарк етип барин?

Сергек напес алған қанша омирлер
Сойтип, пида болды гул дидарынга.
Сен деп албырасып ғошшақ булбиллер,
Татлы унь излейди намаларына.

Лекин, сен жлама, ышкы ҳукиминде
Ким курбан болса, налымас оған.
Темурланг патшаның ғазебинен-де
Бихуда қрылғанғой есапсыз адам.

АЙ ҲАМЬ ҚОСЫҚ

Аспандағы айемги ай,
 Ҳарь туғанда жангарады.
 «Ай туыпты-ау, жарқылығай
 Деп адамлар тангланады.

Шын сулулық гонермейди,
 Отседағы дауир талай,
 Жылда жангадан гуллейди,-
 Табияттынг зангы солай.

Шаир сенинг қосығынг-да
 Болсын мудам сол бир айдай
 Ҳарь қайталап оқылғанда
 «Жанга екен-десин-пай-пай».

1957-жс.

* * *

Шынтлап суйген кеул Ҳаслан айнымас,
 Сен озингди бостан босқа қинадыңг:
 Бизден коре ажарлырақ Ҳамь-де жас
 Яр тапсам деп жат пкирди ойладыңг.

Дизгин берип манглайдағы қос козге,
 Журектеги қозди жумған қусайсанг.
 Ойтсенг, ангсат хателесу жас гезде,
 Брақ, изинен озинг жерсенг пушайман.

Сатқын тлинг «суйемен» деп уялмай,
 Сбырлады, сойттип, бир жат қулаққа.
 Сонда тунгғыш муҲаббетин қиялмай,
 Ҳадал кеулинг менсиреди брақта.

Маған сонғы хатты жазып, албырап,
 Қорқақ қолыңг почтаға акеп таслады.
 Менсиреген хадал кеулинг, ал брак,
 Мендей корип суйе алмады басқаны.

Жгитке-де женгил емес айралық,
 Ышқы азабы малим бастан кешкенге.
 Талай туним отти уйқысыз қиланып.
 Сени хаслан қия алмадым хеш кимге.

Жаслық омир саған менинг жанымды:
 Сырлы алтын жбименен ышқыныңг—
 Тиккенлиги сонда ғана танылды.
 Узе алмадым умтылсам-да куш қлып,

Етегинге ерген шоптей қалтырап,
 Кеулим саған ерди, рахим етпединг.
 Бар сулулық нурынгменен жарқырап,
 Маккар кулкинг коз алдымнан кетпеди.

Ышқы,—бодене емес, урккен уақтында-
 Безетуғын уя салған жеринен.
 Коп оқыдым ышқы, айралық хаққында,
 Сенинг дартинг отти, брак, баринен.

Уйқы орнына сен жайластынг козиме,
 Айыплауға тлим, брак, баспады.
 Не шара бар, ушқалақ қыз озине,
 Хамир етсе суйесенг деп басқаны?

Журдик сойтип, ал неболды кейнинде:
 Мне, алдыма келип турсанг айланып.
 Қалай екен шынтлап суйген кеулге,
 Қалай, қошшым, ангсат-па екен айралық

Мен ошь алар едим хазир, егерде,

Сендей корип суйе алсам озгени
 Лекин, адам озь бахтына тебер-ме,
 Озь бахытымды жек коруге тозбедим.

Таза журек таза талим себеди,
 Мухаббетти алдай алмас сайлы жас.
 Суйсек, усылай шын суйейик, себеби,
 Шынтлап суйген кеул хаслан айнымас.

1955-ж.

ТИСЛЕРИНГДЕ БАРМА МАРГИЯНГ?...

(Шаир Зульфаяга)

Маргия атлы шопь бар емиш деп,
 Бала гезде еситкенбиз коп,
 Қайсы бир кус сол шопти тислеп,
 Сайрар екен... Айтшы сен, жанан,
 Сенингадағы бар-ма маргиянг?

Макан етип жапырак арасын,
 Сайрағанда кус озь намасын,
 Жолаушылар оның уясын,
 Излер екен шарқ урып, хайран,
 Барма деймен сондай маргиянг.

Сен сойлесенг, сенинг тлингнен,
 Булбил даусын еситемен мен.
 Бир сынгқ етип кулген кулкингнен,
 Ишпей-жемей мен болдым пьян...
 Айтшы жаным, бар-ма маргиянг?

Сен қасымнан журип откенде,
 Бир электр жантасар танге.

Уйге келип дарьхал қалемге
 Асыламан, йош келер маған...
 Барма деймен, сира маргиянг.

Тартар мени сен сайраған жер,
 Брақ сени жасырар гуллер.
 Ояу болсанг, сайра, сен егер,
 Егер уйықлап жатырсанг, оян,
 Қурамасын тисте маргиянг.

Алма, анарь, қатара талынг,
 Бағларынгның жапырағы қалынг,
 Даусынг келер, брақ маканынг
 Қайсы жапырақ астында уянг?
 Тартшы мени, болса маргиянг.

1958-жс.

ЕКИ АЙНЕК

Кошемиз шырт уйқыда жатар
 Уйқылы коздей жай айнеклери.
 Текте еки уйде жақты бар,
 Бри — қонгсым, меники бри,
 Айна алдында ерик гулинен
 Сести келер бал ҳарресининг...
 Онда қонгсым, бул айнада мен.
 Атқарамыз биз минет тунин.
 Қарама қарсы айналарымыз,
 Қарсы емес брақ кеуллер.
 Еки жүрек хамь еки жумыс
 Бри-брин жгерлендирер.
 Қандай татлы минет уйқысы,
 Ҳазь таппақта кошелеслерим.
 Брақ, тунде-де еки қонгсы
 Дауам етер кундизги ислерин.

Ислер бри: Нокисимизде
 Қайтсем жайлар жақсы болар деп:-
 Екиншиси жан берер созге,
 Халқ журеги лаззет алар деп.
 Ислер олар... Узамай мне,
 Бир сулу жай бос кварталдан
 Осип шғар хамь айнегинен
 Жанга қосық еситилер сағаи,.

1958-ж.

ЭНАР ГҮЛЛЕДИ

*(Торткулдеги Ленин атындағы
 колхоздың бағманы Эгамберди атаға арнайман)*

Кел сүйиклим, бағ сейлине барайық.
 Бахыттың бағында энар гүлледи,
 Басқа жемислердің мийұасы байып,
 Гүл төккен ұағында энар гүлледи.

Сәрүй болсаң, бүлбил қонажақ саған,
 Мәлел бермес, бағманымыз жақсы адам.
 Еркін гүл үзейик бағы-бақшадан,
 Толысқан шағында энар гүлледи.

Ерик гүллегенде келмедің ярым,
 Алма гүлин берсем, алмадың ярым,
 Басқа ағаштың гүли қалмады, ярым,
 Қырмызы тон кийип энар гүлледи.

Тоншыға таптырмас энар послағы,
 Жаслық дәўранымыз ашықлық бағы,
 Жаз өтсе, гүз бар деп силтеме тағы,
 Жаздың жарасығы энар гүлледи.

1958-жыл, Төрткүл.

ГАЙ ВАЛЕРИЙ КАТУЛЛДАН

Лесбияжан, сорайгойсанг сен меннен;
 Қанша суйсем тарқайды,—деп,—кумарынг?
 Айтар едим: Ливия хамь Киреннинг
 Есапла,—деп,—кошип журген кумларын.
 Ақшамлары ашықларды анғысып,
 Жмынгласқан жулдызларды санап ал.
 Менинг мауқым басыларлық посанынг
 Есабы сол жулдызларға бара бар.
 Бул посаны есаплауға тил жетпес,
 Демек, жаным, посаменен ис питпес.

БУЛАҚ

(Ҳамид Ғуламнан)

Тнықлықта мисли айна,
 Ширинликте—ярдың лаби,
 Таушан козли тау булағы
 Тас артында жатар қайнап.

Кунде келдим мен қасына,
 Бастым ишип хамь шолимди.
 Қарай бердим журегимди
 Жымбырлатқан жилуасына.

Жрымды-да журт кумартып,
 Сусын қылса деймен сондай,
 Салқын сулы сол булақтай,
 Журегинде ҳауес артып.

ГУЛЗАР ҲАМЬ ЯР

(Шукурулладан)

Баҳарь отер... Гулзардағы гул
Жоғалтады ийсин, жаслығын.
Оннан кеин қадирсиз деп бил,
Себеп қадири коркинде оның.

Жыллар отер... Жан жолдасынгның,
Сумбил шашын аралайды ақ.
Перзент корип, қалем қасының
Ажим басар атирапын, брақ,—

Яр-гул емес.
Солған гулзарды—
Егу мумкин жылда жангадан.
Суйген кеул шрай тангламас,
Шрай ушын яр суймес адам.

1955-ж.

ШӨГИРМЕ

(Халық шайыры Аббаз Дабыловқа
оның алпыс жыллық тойында шөгирме кийгизилгенде)

Турмысымыз таза болған соң енди,
Кийимлер-де көшкен жаңаша түрге...
Айтсам сен туўралы еситкенимди,
Бабалардың бас кийими шөгирме.

Бир атың телпекдур, бир атың кураш,
Заманында кийим болғаның ырас.
Түрли баслар менен сен болып сырлас,

Талай асыўларды астың шөгирме.

Әўел пайда болдың кимнің басында,
Арал теңиз я Днепр қасында?
Он әсирлик рус жылнамасында
Қуғандым атыңды оқып шөгирме.

Бабам пана излеп Россиядан,
Петербургқа жол тартқанда қыядан,
Хүрмет көрип Мәскеў, Макариядан,
Көп жерлерди аралаған шөгирме.

Хәмел ушып Айдос арын сатқанда,
Бегис, Мыржық қаны саған қатқан-ба?
Ерназарды жаў арқадан атқанда
Сен қанға боялып жаттың шөгирме.

Әреби, шыйразы байларда болды,
Сени кийип олар тойларда болды.
Мурны асланда, кеўли айларда болды,
Дәўири шым-шытырық болған шөгирме.

Күнің бар-ма жазда күйе түспеген?
Өрде турсаң ығыңнан жел еспеген.
Өттиң талай телпек дирилдеспеден,
Басына көп ғаўға түскен шегирме.

Алдыңнан қарасам артың аўықтай,
Капталдан қарасам түриң ғаўықтай,
Қыста сәўирлеген түйетаўықтай
Самал қакса хәңкийесең шөгирме.

Қара үйге кирсе ким сени кийип,
Келдің ергенекке сен зорға сыйып.
Пүтин тери зая болмасын дийип,
Бабам байғус үйе салған шөгирме...

Жаңа заман қолға қызыл туў алып,
Келди мийнеткешке бахыт, суў алып.
«Жасасын Ленин!» деп сонда куўанып,
Халқым көкке атты сени, шөгирме.

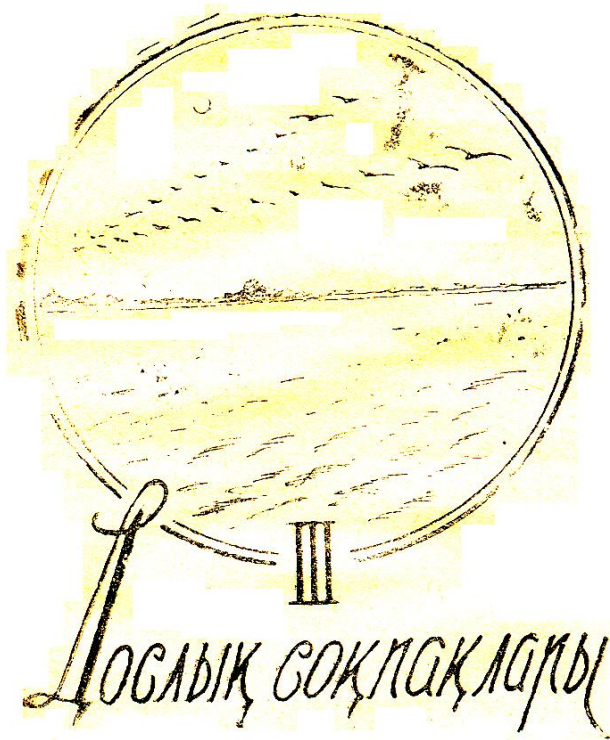
Октябрь куўантып бизди күлгизди,
Азат етип көп езилген ул-қызды.
Маңлайыңа қадап қызыл жұлдызды,
Халқым зор айқасқа кирди, шөгирме.

Байлар қашты телпеклери дирилдеп,
Қызыл күшке бардаш бермей зирилдеп.
Айбатланып дигирмандай гүрилдеп,
Жамай жаўарына тийдің шөгирме...

Еркен қанат қақты азатлық қусы,
Кетти өмиримиздің қәхәрли қысы,
Хәр заманның өз кийим, өз модасы,
«Жаңа турмыс өссин» дедің шөгирме.

Гедейлик қысмети көп түсип басқа,
Қолым тиймеди деп хеш қолаң шашқа,
Телпек киймедим деп бир шалқып жаста,
Аббаз шайыр әрман еткен шөгирме.

Январь, 1959-жыл

РОССИЯ - ҚУЯШ ЕЛИ

«Россия,—қуяш ели, сонбес нурдың дереги,
 Бахытымыз-да, еркимиз-де қушағыңда дореди.
 Камал тапқан жақты алып сениңг туған кунингнен,
 Салем саған шғыстағы қарақалпақ инингнен.
 Дос семья ақылгойи, жан ағамыз сен озинг,
 Уллы байрам той кунинде тамадамыз сен озинг.

Ленинизм—мангги қуяш, сенсенг оның уатаны,
 Сол қуяштың нурларынан омир шешек атады.
 Бахыт жолын шын кеулден излеген халқ дуньяда,
 Суйеди харь жұлдызыңды кокте куннен зияда.

Уллы жолдың дарбентинде сен келешек маягы,
Уллы умитлер шынлық тлеп саған қушақ жаяды.

Ақ қайыңлар саясында дослық лебин тербеген,
Москваны бир коргеннинг ой-санасы орлеген.
Ильичтинг изи тускен харбир коше, харбир тас
Хақ ниетли адамзатқа озь жериндей баурлас.
Кшипейл ашық кеулинг жаз танғындай жарқырар,
Айбатынгнан душпанларынг жапырақтай қалтырар.

Россия, —куяш ели, сонбес нурдың дереги,
Уллы Русь шынлығынынг кушин дунья бледи.
Қарақалиақтынг халқ атағын шғарып сен қолбердинг
Кун шғыстан тунди серпип, сен танға жол апердинг
Бахыт куяшын тудырған ел, жан ағамыз, бол аман
Уллы семья ақсақалы, тамадамыз, бол аман!

1957-ж.

* * *

Шексиз туысқанлық мухаббетпенен
Сен мени суйдинг баурынга қсып,
Перзент козименен қарай бердим мен
Жузинге анамнынг жузиндей ысық.
Мирибан саусақларынг басымнан сипап.
Турдың кенарында биз улкен жолдың,
— «Улым, ось, еркеле, бари сен ушын,
Бари сен ушын» деп турғандай болдың.
Сонда сенинг кундей нурлы жузингнен
Кордим жахандай кенг туған уатанды.
«Сенинг бахытынгбыз» деп нурға оранып,
Москва устинде жулдызлар жанды.

1954 жыл, Москва.

САҒАН АСЫҒЫП...

Ғазлар коллерине, булбил гулине,
 Сунғар асқар тауға, киик шолине,
 Ҳарре уясына, мал жайлауына,
 Дарьялар асығар қуяр жерине.
 Ал, мен асығаман сени коруге,
 Москва, Москва, бахытымды ашқан!
 Озинг берген полат жуйрикти мнип,
 Сенинг сапарыңга шықтым шғыстан.
 Шықтым: асау Аму бурқып ойнаған
 Ақ алтын улкесинен, бахтияр елден;
 Янтарь жузимлери, алма бағлары
 Саған алғыс айтып ырғалған жерден.
 Жоллар узақ дейди. Сол-да соз-бе екен?
 Журекке жақын жерге жол болмас алыс.
 Сен туралы болған сағынышқа шекем
 Кеулде оятар ышқы, қуаныш.
 Саған асығар жолда уатанласларым,
 Бари-де мендей иштен сени ойлаған.
 Полат жолларменен алқынып шауып,
 Минген поездым-да асығар саған.
 Ҳарь куни жер, коктен ямаса судан,
 Я Берлин, я Пекин, я Варшавадан...
 Саған асығады адамлар хамь-де
 Барлық жоллар алып келеди саған.
 Шаир йошына, саз қаридарына,
 Перзент анасына, қыз суйгенине,
 Жгит сағынышлы ашық ярына,
 Ал, мен асығаман сени коруге...
 Журекте яд етип сенинг атыңды,
 Коппенен келемен мен улкен жолда.
 Алмастырмас едим асирге, жылға
 Сенде откен Һарь кун, Һарь саатымды,
 Салем, келдим мне, саған Москва!

1954-жыл, Москва.

О СИЗ, АРҚАНЫНГ МАРТЬ ЖОЛАУШЫЛАРЫ...

Кавказдагы қойын даптерден

Харбри озь тусында бул жерден откен,
О сиз, арқанынг мартъ жолаушылары,
Сзинг жолынгызга кун шығыс беттен,
Дангқ излеп келгеним жоқ, гаптинг хадалы.

Маған озлерингиз сбырлап жаста,
Шақырған жерингизде болсам деп келдим,
Сизлердинг изингиз тускен харь тасты.
Козлериме сурме қылсам деп келдим.

Келдим, гул тоселген бул жралардынг
Қойнында қуунап деп алып кетпеге:
Алтын ойпатлардынг, алмас шынглардынг
Суретин кеулиме салып кетпеге.

Сизлер тағдирменен қайтпай таласып,
Бул жолдан ойға шомип журип оттингиз.
Брак, харбрингиз бир сокпақ ашып,
Тасларға ошпес из салып кеттингиз.

Тау бултларындағы жасындай жайнап,
Сизлер титреттинглер ипласлық тахтын,
Заққым жуыртылған, оқларға байлап,
Сизди атты жауы, ерк, даналықынг

Брингиз Байрондай ерк ышқысында,
Керип коксингизди тау боранына,
Патша сургининде, занг қысқысында,
Қанша жабир келди Пушкин жанына!

Тегеран жанжелининг қурбаны болып,
 Бринг жат манзилде солды нахақтан.
 Брингиз Машукта кеттингиз олип,
 Жаралы барыстай жауына шапқан...

Брак, журегингиз бойынсунған жоқ,
 Кузғынлар қаумине, жауыз ҳамирге,
 Шынлық майысса-да путкил сынған жоқ,
 Турды сиз қаласқан гранит ирге.

Ҳазир сиз ангсаған, битаныс аулад,—
 Жанга ауладынгыз жасайды бунда.
 Дослық шаменлери оспекте ғаулап,
 Сизлер из қалдырған туслик тауында.

Кишкене қарақалпақ шаирыман мен,
 Маған қайда сиз минген шынғларға минбек!
 Брак, гражданман тек бахытты билген,
 Маған жат: ериксизлик, мезгилсиз сонбек...

О сиз, арқанынг мартъ жолаушылары,
 Данғқ аулап жургеним жоқ бул жағалардан.
 Сиз басқан жоллардың корип гузарын,
 Изингизди суйгеним — зор бахыт маған.

1953-жыл, Пятигорск.

РУС ТЕНГИЗИНЕ

Салем саған кудиретли тенгиз,
 Кок толқынын аспанға атқан!
 Шексиз, асау коркинг журекте
 Қызғынлы йош, ойлар оятқан.
 Сен адамның акылын-есин

Ҳа дегеннен бийлеп аласанг.
 Асирлердинг дангқ—шежиресин
 Жырлайсанг-да, еске саласанг:
 Қанша аш коз жау саған суқланып,
 Жутынбады жат жағаларда?
 Келеринде барабан қағып,
 Кетеринде зар болды салға;
 Даурық салған қаншама залым
 Озь дангқына гор тапты сеннен;
 Шошанглатып қисық қлышларын,
 Султанлар-да жағанга тонген;
 Жоллап кеше бунда флотын,
 Гитлер атлы мақтаншақ «дарға»,
 Урлеймен деп сенде урыс отын,
 Кулки болды шағалаларға.
 Себеби сол: сенинг қолынгды
 Уллы Русь қудиретли еткен.
 Тарихынгды, дангқлы жолынгды
 От ишинде ози дореткен.
 Оның шексиз қахар-ғазеби
 Секиргенде тоғызыншы баллға,
 Искенжедей толқынлар себи
 Қара кушти женшер қамалда.

* * *

Жазғы тангда жадырап кеул,
 Мне, жар тас устинде турман.
 Толқынсақлар шашып гумис гул,
 Гранитли жағаға урған.
 Ақ шағала шапатлап суды,
 Ақ қағаздай желбирер минсиз.
 Сенсиз оған омир жоқ жерде,
 Қуаныш жоқ ол ушын сенсиз.
 Сол сияқлы, шаир-да озин
 Тусине алмас уатаннан болек.

Оның йошы—сол уллы сезим,
 Олсыз соқбас геудеде жүрек.
 Сен гурлейсенг йош урып тынбай,
 Бойың ысық, айдының-да кенг.
 Даусың сениң уатан шақырығындай
 Қудиретлі, таныс, қадирдан екен.
 Алыс Арал бойында жүргенде
 Саған қызғын мухаббет сақладым.
 Умытпаспан сениңменен енді
 Жас жанымның интимақларын.
 Сени мангги суйип отермен
 Хамь шауқымлы кушли намангды;
 Ойға батып Уатан ышқыменен
 Уллы Пушкин жүрген жағангды.
 Сениң басқан дангқлы жолыңды
 Баса алмаған хешбир океан.
 Дангқ, мақтаныш саған орынлы,
 Айқыр тенгиз, шауқым сал, қуан!
 Қадимгише арғы жағаларға
 Алып барсын толқының сениң:
 Қонғыр салқын мухаббет сазыменен
 Дослық, жгер, азатлық лебин.

Хоста, 1955-жыл.

Қара тенгиз жатар аймалап,
 Қара козли Кавказ аруын.
 Гумис толқын жартасты жалап,
 Жангыратады мухаббет сазын.

Жанарынан сол қара коздинг,
 Суйген ярым елеслеп турар.
 Қарындасы Қара тенгиздинг
 Еске тусер хамь ақ сазан Арал.

1951-ж. Сочи.

БИР ГҮЛ ҮЗДИМ ШЫРШЫҚ БОЙЫНАН...

...Шырай десең мисли жас келин,
Еки дәрья жуўар кекилин..
Бунда бүлбил китап оқыйды,
Бунда куртлар жипек тоқыйды...

Ҳамад Әлимжан

Бир гүл үздим Шыршық бойынан,
Тойып-тойып ийискедим хәм де.
Шын мухаббат сезими оннан
Мәңги қалды шайыр кеўлинде.

Таңғы шықтың гәўхар тамшысы
Гүл жүзинде жилўа көрсетти.
Өзбек жериниң әжайып ийиси
Танаўымды қытықлап өтті.

Өзим татқан хәрқандай шарап
Бундай тәсир егпеген маған.
Шыршық бойын кеттим аралап,
Күтип алды мени жазғы таң.

Наўайының ғаззелин маған
Самал сонда көп сыбырлады.
Шәшмелердиң сырын урлаған
Әлимжанның қосығын тыңладым.

Тыңлап, ышқы отына жанып,
Кеттим жүрип дәрья ығына.
Пүткил денем көзге айланып,
Бақтым жердиң гөззаллығына.

Бул үлкениң гөззаллығына
Ашық болған тәбияттың өзи.

Бәхәр бунда өзбек қызына
Берген өзиниң көркин, минезин.

Күндиз бунда наўқан курт өрип
Жасыл толқын ағып турғандай.
Түнде көктен жулдызлар тегилип,
Тал шақасына илинип қалғандай.

Мәрғуланлы өзбек шайыға
Кешки аспанның сүүретин ойған.
Бунда өзбек намаларына
Бир әжайып сулыўлық куйған.

Бунда өскен адамның жаны
Ферғананың жериндей геззал.
Жети журттан келген мийманы
Тағы айланып келиўге қумар.

Биз өзбектиң мақтанышы деп,
Бунда ақ алтын толқып жатады.
Дәў трубалар бултларды иреп,
Түтинлерин буўдақлатады.

ГОЭЛРО—дан жайнаған нурлар
Уласады таң сәўлесине.
Сменаға аўмасып дәрхал,
Қуяш иске киристи мине...

Ушырассам деп ашық ярына,
Асыққан жас жигиттей болып,
Мен дәрьяның зер кенарында
Баратырман таң нурын шолып.

Ха, әлбетте, ушырасаман мен
Мине, хәзир сүйикли адамға;
Мийнетинен бахыт өндирген

Шыннан садық халыққа, Ўатанга.

Шыршық бойынан үзген гүлимди
Сол адамга берип айтаман:
Өзбек достым, көрдим жериңди,
Гүллентипсең, раҳмет саған!

1957-жыл.

ГӨЗЗАЛ ЮПШАРА

Абхазия таўларының хайран қаларлық сулыўлығын көргиси келген адам Бзипи қыснағында қайыстай таўланып жатырған тас жол менен машинада Рица көлине кетеди. Капталда бурқасынлаған дәрьяның үстине төнип қараңғы үңгирлер қалады. Бәлент шың басынан гүмис жилўа менен таўланып қуйып турған мәрўерт сарқырамаларды көресең. Буннан алдын Бзипи көпириниң қасында әжайып сулыў хаўайы көзлери менен жолаўшылардың кеўлин аўлаған арыў қыздай атакли Көк көл қалады. Енди, мине, алдымыздан Гөззал Юпшара қыснағы ашылды. Юпшара Кавказдағы ең сулыў қыснақлардан бири болып, оның еки бойында бәлент жасыл таўлар ийин тиресип турады. Қайнаўытлап, гүрилдеп, астан-кестен болып атырған суў тасқынларына қарап баратырып, ишиңнен шайырдың қосықларын оқып гүбирленесең:

Туў төменде мәўжирген тасқын,
Қәхәрленип салады шаўқым,
Қулақ жарған даўысы мысал,
Жүз ашыўлы үнге барабар...

(«Мцыри»)

Бул жерде хәрбир тас, хәрбир дәрья жолаўшы ядында қандай бир аңыз әңгимени оятады. Юпшара хәм

Гего дәрьяларының кесисип ағыуы жөнииде де бундағы елдің ертек сөзи бар. Юпшара узақ жыллар мийнет етип, өзине түпсиз тереңнен жол салып алған. Қараңғы туннелден өткен соң көп узамай бул еки дәрьяның қосылысып аққан жери көринеди...

Альпинистлер соқпағы басланған жерде.
 О гөззал Юпшара, көрдим мен сени.
 Мен Кавказ арқары болсам егерде,
 Қалар едим қасында питкенше демим.
 Қәўипли қыя майларға лып-лып секирип,
 Ойнап шығар едим сениң өрине.
 Ол жерде Гего менен бир сайға кирип,
 Сүйисип атырғаның анық көринер.
 Сен бир поса берип, жырылып қушақтан,
 Қаштың сылқ-сылқ күлип, шүңгил сай куўып,
 Гә таслар артына жасырынып шаққан,
 Гә самшит путағын толқынға жуўып.
 Ал Гего мәс болып шийрин посаға,
 Бираз есеңкиреп көзлерин ашса,
 Юпшара қушақтан қашшан босаған,
 Сөйтип қашқан екен бул жерден қашшан.
 Гего албырақлап жалт-жулт қарады
 Оқырайған арқарға, үнсиз шыңларға.
 Арқар мүйизинде шапақ жанады,
 Демек, күн батыўға тақалып қалған.
 Хешкимнен Юпшарасын сорамады ол,
 Өжет Гего шапты бир сайды бойлап.
 Көксин путалардан жаралады ол,
 Сүйгенин тез куўып жетиўди ойлап.
 Таўда жасырынбақ ойнаў қәтерли,
 Сен бийкарға қаштың, Юпшара тентек!
 Ақтарып сайларды көп ўақтан берли
 Бийшара Гего жүр таўда тентиреп.
 Гего жулқынады интизар, ҳайран,
 Қаўышыў тилеги жанар кеўлинде.

Излер мухаббетин терең сайлардан,
 Ал сен өз күлкиңе, ойынға бенде.
 Тек суўын ойыныңды тамаша көрип,
 Шабар тик жағанда, сен қайда шапсаң.
 Ол — хайўан, тек оның сыртында көриң,
 Тек ырғыўды билер, секирип шапшаң...
 Мен суўын болыўды эрман етпеймен,
 Айттым тек те сени сүйгенлигимнен;
 Абхаз тәбиятының ышқысында мен,
 Достым Гего яңлы күйгенлигимнен.

1955-жыл, Хоста.

НОҒАЙЛАРҒА

Бир шақадан бүртик жарған ағайин,
 Куўан достым, бахытлы халық ноғайым.
 Куўанайық, бизге Октябрь дем берди,
 Төбемизди асқар таўға тенгерди.
 Бизлер едик бир сахраның сайғағы,
 Аңшы-тәғдир оққа талай байлады.
 Аўзы қанлы аш бөридей аңсырап,
 Хан Жәнибек қанжығасы қансырап,
 Куўғанында қаңбақ болып аўнадық,
 Кара қуйын сүргининде заўладық.
 «Көшеримиз желге мәлим» едик биз,
 «Қонарымыз сайға мәлим» дедик биз.
 Иштен шыққан жаўдан жаман зат бар ма?
 Ханлар бизди көп, қаптырды атларға,
 Бийлер бизге салды талай бүликті,
 Байларымыз сорды бизди сүликтей.
 Араладық Ақ едилдің кайыңын,
 Паналадық уллы журттың Жайығын.
 Тентиредик хәр жылы бир орынға,

Таўды аралап, тасты гездик Қырымда.
 Муңымызды шақтық Қара теңизге,
 Қасқыр шапса, бизлер қалдық ең изде.
 Қараңғыда биз хәр жаққа шығындық,
 Хәр қайсымыз бир қуўысқа тығылдық,
 Жаўлар бизге қурса да көп дузақлар,
 Биз кетпедик уллы журттан узақлап.
 Ол уллы журт - Россия жери еди,
 Сонда болды бахтымыздыи дәреги:
 Суўы дәрлан, тасы болды баспана,
 Жәрдемлести жол қйынын аспаға,
 Рус халкы - жүреги кең жаўынгер,
 Ғәриплерге болды әзелден кәўендер.
 Қушағында ерик қуяшын оятты,
 Зулымлықты ол аяўсыз қыйратты.
 Жетелеп тар кешиў, тайғақ жоллардан,
 Сол ғой бизди айдын жолға шығарған.
 Достым, енди бизлер мәңгиге азат,
 Жоқ енди тентиреў, қуллық, ғазаўат,
 Бир гезде бизге тар болған кең дала,
 Бүгин шалғын егис, өскен гүл-лала.
 Өсер хәмме жерде дослық гүллери,
 Жасар татыў, шадлы совет еллери.
 Биз ерке инилермиз, бизде көп ағай,
 Мен- азат қарқалпақ, сен - еркин ноғай.

* * *

Жүргенимде шалқып дослық таўында.
 «Еркин юрт» деп аталған бир аўылда
 Көрдим сени, ноғайллы дос баўырым,
 Гүлистанға дөнген екен аўылың.
 Қамар буўып асқар таўдың себинен,
 Ләззетленип шын бахыттың лебинен,
 Шешек атар мол дәўлетли қонысың,
 Алтын буўдай масағындай толысып.

Ол жерде мен жағаладым Кубанды,
 Буўдай теңизин көрип кеўлим қуўанды.
 Гуллер терип гездим хәрбир койнаўда,
 Кеншеклерден² қымыз иштим жайлаўда,
 - Келгин, туўған- дер мийман дос ағалар.
 - Өтпек³ же - деп кишелерим жағалар.
 Ғаррысында Жийреншениң ақылы,
 Нақыллары жаслай маныс нақылым.
 Онда қызлар еркин таңлайды ярын,
 Онда қызлар еркин тыңлайды ярын,
 Шадлы қосық – ол ноғайлардың дияры⁴,
 Шадлы дияр аўыл үстенде жаңласың,
 Дейди саған қарақалпақ курдасың,
 Совет халқы мәңги шадды, ағайин,
 Өс советлик Ноғайстан, - ноғайым!

1953-жыл, Арқа Кавказ.

АЛАТАҰДАН САМАЛ

(Аалы Тоқамбаевқа)

Биринши қосық

Жамғыр шайған асфальт жолда жұлдыздай ағып,
 Желдей жүйрик машина алып келеди мени...
 Сәлем саған, омыраўға тау халқасын тағып,
 Жайқалған жел, қырғыз жери. Ала таў жери.
 Сәлем саған, бар шабысқа пәтин жиберип,
 Коммунизм шыңларына өрлеген үлке!
 Жырларына жас қыраннын пәрұазын берип,
 Тоқтағұлдың қарт қыялын тербеген үлке!

² Кеншеклер – келиншеклер.

³ Өтпек – нан.

⁴ Дияр – қосық. И.Ю.

Мине, шалқып киятырмыз жолында бүгин,
 Ала таудан әтир шашып еседі самал.
 Кууанғаннан шофер достым Жомартты хәзир,
 Қушаклағым, сүйгим келер «тап — деймен — кәмал!
 Қарсымыздан қызыл туудай көтерилди таң,
 Алтын менен жалатқандай таулардың үсти.
 Әсирлер менен сырласқан тау халқаларынан,
 Қырғыз жери, өткен дәуириң ойыма түсти:
 «Аш қасқырлар мал кууалап сайыңды таплап,
 Қоқан ханы талап сени қасқырдан жаман,
 Бүлген халық қарағайға найзасын саплап,
 Ат үстинде қалғып талай кешти тар заман.
 Ол жоқ енди. Уллы Октябрь қыйратқан оны,
 Бай, манаптың боз ордасын аударар ұақта.
 Маңлайынан сыйпап әдил Лениннің қолы,
 Ақ қалпақлы қырғыз елин көтерди даңққа.
 Қобызыңнан жаңлар енди шадлықтың күйи,
 Мәңги дослық, рәхәт өмир тау қушағында,
 Ильич нуры жанған хәрбир қырғыздың үйи,
 Мысалы таң жулдызындай жайнайды бунда.
 Коммунистлик күши менен тәғдирин жердиң
 Жасартқан мәрт қырғыз халқы жасайды сенде.
 Жаңа турмыс, мәденият ағысын көрдим
 Қызыл борбор⁵ Фрунзеңнің көшелеринде.
 Бунда қырғыз шахтерлары тау жүрегине
 Зәулим жақты забойлардан жол салып барған.
 Шыра жағып жер астында түн түнегине,
 Халқы ушын қара алтыннан ғәзийне алған,...
 Усар мысал Суұсамырдың толқынларына
 Пада-пада мал байлығы сени жайлаған.
 «Келин бармақ» жүзимиңнің солқымлары да
 Сениң шийрин бахтыңды баянлар маған.

⁵ Борбор – орай.

Екинши қосық

Тырна қатар ақ тереклер узатар бизди,
 Көз ушында асқар таўлар панорамасы
 Оң қол бетте Ақ суў ГЭС-и ақ қуўдай жүзди,
 Сол тәрәпте қойыў түгин бултқа қарысып, —
 Бўйра жалын желкилдетип паровоз шабар,
 Қант заводы мойын созар таў қыснағынан.
 Бийик көпир қапталында қалды қос шынар,
 Мине жасыл Шуў алабы басланды буннан.
 Қалың ағаш, колхоз аўылы хәм саррас жоллар,
 Кең пахталық кернеп жатар алаплар жолын.
 Буўдай орып бир қапталда комбайн барар,
 Қызыл шалғыш кылаўланар үстинде оның.
 Бунда хәрбир қарапайым қырғыз қызының
 Өңиринде жулдыз жанар — ерлик нышаны.
 Бунда хәмме бирге татар өмир қызығын,
 Жүреклерде мийнет заўқы хәм де ўатаны.
 Қырық жылдай-ақ аз ўақытта қырғыздың аўылы
 Қылымларда⁶ көре алмаған дэўранын көрген.
 Шарўа, дийқан өзи бийлеп жер менен таўды,
 Москвадан хұрмет таўып, жай алды төрден.

Үшинши қосық

Жолдың бойы — таў бөктери сыңсыған тоғай,
 Мөлдир салқын суўлар бурқып сайларда шабар.
 Шың басында қанат қомлар бүркіт қомағай,
 Ал, төменде орғый шаўып өтти ақ марал.
 Арша ағашлар салланысып кийинген жасыл,
 Қызғалдақлар байрам күнги қызлардай жайнар.
 «Тобылғы сай» қырғаўылға қайнап муддасыл,
 «Арашанда» айна көзли булақлар ойнар.

⁶ Қылым – әсир.

Жамғырдан соң маўжыраған жасыл жайлаўда,
 Таў бултындай ақтарылып падалар өрген.
 Батыр қырғыз шопанлары жайлаған таўда
 Жүрген жерден қозыларды ғозадай терген.
 Көл сыртында жер қайысқан үйирлер көрдим,
 Дүбирлиси таўды оятқан «Дон сулығұларыа.
 Аш бөриге аңлытпастан сайгүликлерин,,
 Солдатлардай гүзетте жүр жылқыманлары.
 Дослар менен азанғы шай ишилди қоста.
 Жылқыманлар күндегише егленип тыста,
 «Правданың» жана келген санларын қарар...
 Хош айтысып кеттик алға оннан да ары,
 Бул үлкеде бәри әжайып көринди бизге.
 Туў алыста Тянь-Шанның алмас шыңлары
 Уллы дослық хәйкелиндей шалынды көзге.

Төртінши қосық

Күндей күлип, миймандослық қушағын ашып,
 «Қағылайын, аттан түс» деп шақырған үлке,
 Мәңги бахыт қушағында дәўлети тасып.
 Сарқымызын Ыссық көлдей сапырған үлке, —
 Пайтах жатқан кең ұатанның бир Гүлстаны, —
 Қырғызстан, дәўран саған, қулаш жай кеңнен!
 Бир қырғыздай сүйип сени, ынтығып жаны,
 Жолаўшыңман қарақалпақ жеринен келген.
 Көкте жанған жұлдыз усап бахытың күледі,
 Таў үлкеси, сен туўысқан диярым хош қал!
 Сени желпип жана бәхәр, дослықтың леби.
 Ессин шалқып Ала таўдан аңқыған самал!

Фрунзе қаласы, 1954-жыл.

АРАШАН

Мениң елим кандай сулыў жерге бай!
 Көркин көрип көзиң тоймас қарасаң
 Соның бири: жасыл қыснақ, терең сай,
 Гүл төселген қырғыз жери – Арашан.

Арашан, Арашан!
 Естен кетпес сенде көрген тамашам.

Таңларында думанынды сүйгеним,
 Кешлеринде суў жағалап жүргеним.
 Көрдим сенде көзге тосын тауларды,
 Жатырқаған бир-де жанды көрмедим.

Қарап турсам тас астында қайнаған,
 Ыссы суўлы, мөлдир көзди булаққа,
 Яр жамалы көрингендей айнадан,
 Сыңқылдаған сести келди кулаққа.
 Гүллер мысал кесе тутқандай маған,
 Бала аўызын толтырып пал шарапқа,
 Сонда шайыр жүрегінде мухаббет
 Кенарынан толып тасты сан ирет.

Гүзеттеги жылқышыдай қунтыйып,
 Ақ қалпағын баса кийген шыңларың.
 Талай сапар етегинде ынтығып,
 Жас бүркіттің шаңқылдысын тыңладым.
 «Қолларыңды тийгизейин жұлдызға,
 Өрмеле» деп сонда маған ымладың.
 Шың басына кеттим шығып, Арашан,
 Көринбедин булт үстинен қарасам.

Едирейип маялышлы жасқада
 Тур кийиктиң бир ший балтыр ылағы.

Ақ думаны ийирилген аспадан
 Сарқырама шаўлап төмен қулады.
 Ал төменде ГЭС гүрилдеп тынымсыз,
 Жаңа өмирди жырлап халлас урады.
 Сонда шайыр жүрегінде йош артып,
 Қырғыз жерин тәрийп етер қумартып.

Арашан, Арашан,
 Естен кетпес сенде көрген тамашам!

1954-жыл, Арашан.

СУЛЫҰ ЕКЕН АЛМА-АТАНЫҢ ҚЫЗЛАРЫ

(Алма-Ата хэзили)

Алтын жапырақ ақ балтырлы кайыңлар,
 Шарпыды ма қоныр гүздің ызғары?
 Бул сөзимди шаўлап көкке жайыңлар.
 Сулыұ екен Алма-атанын қызлары.

Алма көз, бота көз, қой көз, қара көз,
 Гейбир кыздың бет жүзиниң бәри көз.
 Мыйық тартып айтса жалғыз жыллы-сөз,
 Еригендей Алатаўдың музлары.

Жолдан пош жигитлер, сизлик жоқ исим!
 Көше толы кыздың туттым бирисин.
 «Әпиұ ет қарындас, қызлар шалғышын,
 Қайда сатар?» десем, сынын бузбады.

Иске салдым қарақалпақша тилимди,
 Гейде билинбесе, гейде билинди.
 Оңлап тымсал бир сабаққа илинди,
 Көзим көк шалғышта, кеўлим қыздады.

Айт қарындас көк шалғыштың дүканын,
Тез барып алайын, төзбей тұр жаным.
Усындай бір шалғыш еді әрманым,
Айып көрме жан ағаңның қызғанын.

Гүлин көкше таудан терген бе деймен,
Сахра қызғалдағын берген бе деймен,
Жибин Баян сулыұ өрген бе деймен,
Абай емес пе екен нағыс сызғаны?

Көгис гүли Буұрабайдың көлиндей,
Сарғыш жийек тыңда пискен егиндей,
Желбиреуі Курманғазы куйиндей,
Кеўлимде көп ышқы дәртин қозғады...

Кулди қыз: «Ағай сиз ақынсыз, билсем...
Жамбылдан оңға тарт..., Дукен бар әсем...
Несип болып шәли тапсаң, жеңешем,
Бир куўанар» деди. Енди созбадым.

Қулама сай шыққандай кең жазыққа,
Бир аңқау пил үңилгендей қазыққа,
Кеўлим алып қашты яр жүрген жакка,
Көзимди ашсам, кетип қалған қыздағы.

Тек айнала зәўлим жайлар орап тұр,
Тек қайыңлар жапырағын борап тұр,
Бир топ адам «миниңиз» деп сорап тұр,
Троллейбустың дизгин сымы дызлады...

Қазақ қызы, баўырым демей не дейин,
Сенде мол қазақша гөззаллық, зейин,
«Жеңгем» деген пал аўызыңнан сүйейин,
Ярды еске салдың, кеўлим азбады.

Мениң ярым Әмиўдин ақ маралы,

Таўып апараман шын орамалын.
 Қайда журсем оған тартып қыялым,
 Оған баслар мени сағыныш гүзары.

Азамат қайыңлар гүўам боларсыз,
 Шайырдың жаны пәк, тек тили арсыз.
 Яр сүйген кеўлимде сиз-де турарсыз,
 Алма-ата хәм Алма-атаның қызлары.

1958-жыл, ноябрь.

ӘЛЖИР ҚЫЗЫ ЖӘМИЙЛА

Әлжирли патриот қыз Жәмийла Бухиред француз колонизаторлары тәрeпинен бигүна айыпланып, нәлетий гильотина машинасынан өткизиў арқалы қыйнап өлтириўге хүким етилген. Ер жүрекли қыз ярым жылдан берли тар қәпесте өз жәлладларын күтип атыр.
 («Литературная газета» ның хабарынан)

Әлжир саҳрасында жуўырған жайран,
 Жығылды деседи орға, Жәмийла.
 Жүрегин жаралы, көзлерин ҳайран,
 Телмирип жатырсаң торда, Жәмийла.

Шелиф дәрьясының жағаларынан,
 Тебес кәнлеринен, Нигер бағынан,
 Атлас таўларының арғы жағынан,
 Еситилди жалынлы үниң, Жәмийла.

Сөзлерин душпанға гезенген жайдай,
 Көзлерин кәпесте түскен кумайдай,
 Әлжир ақшамында туўылған айдай,
 Шықтың булт артынан жайнап, Жәмийла.

Бағка уры түссе, басламай гүрес, —
 Бағ ийеси қалайынша үндемес?
 «Әлжир Париж ушын мейхана емес,
 Шығың ұатанымнан!» дедиң, Жәмийла...

Жанна д'Арктың сиңлилери қайдасыз!
 Улларыңыз ис қылып жүр пайдасыз.
 Кутыртпаң оларды басқа жайда сиз, —
 Деп сүрен таслауда дүнья, Жәмийла.

Мәрт Әбдил Қадирдиқ батыр урпағы,
 Қайдасаң, кек ушын көтерил тағы!
 Жәллад Гильотеннің қанлы пышағы,
 Өлтире алмайды сени, Жәмийла.

Тахат шыңларындай мақсетиң бийик,
 Азатлық таңының сәулесин сүйип,
 Әлжир — кәпестеги жаралы кийик,
 Сауалып, жақтыға шығар, Жәмийла.

Еркин өмир сүргей елинде адам,
 Қус безсе-де, инсан безбес уядан.
 Жәллад, тарт балтаңды Әлжириядан,
 Сау болсын азатлық қызы Жәмийла!

Декабрь, 1957-жыл.

Ескертиулер: Жейран — кийиктің бир түри Тебес—
 гукирт кәни; Нигер—жағасында қунарлы жерлери көп
 дәрья; мейхана—арақхана (вино ислеу бойынша Алжир
 буржуазиялық еллердинг ишинде ушинши орынды
 ийелейди); олив майы, барбарис — сол елден
 шығарылатуғын продукциялардан; Жанна д'Арк —
 французлардың азатлығы ушын гурескен легендарлық
 батыр қызы; Абдель Қадир — (1808—1883) Алжир
 халқының француз колонизаторларына қарсы миллий-

азатлық гуресин басқарған көсеми хәм шайыры;
Гильотен — адамның геллесин кесетуғын машинанынг
авторы; Тахат—Алжириядағы енг бийик шың (И.Б.).

БОЛГАР ҚЗЫНА ХАТ

Софиялы кыз Дина Петровна Конграт жақтынг бир қзына хат жазған. «Сзинг менен омир бойы байланыста болғым, досласқым келеди» деп жазыпты Дина қарақалпақ қзына.

(«Жас Лениши» газетасының хабарларынан.)

Салем, достым, Дина, балкан жулдызы,
Как сте—денинг сау, уақытынг қош-па?
Саған узақтағы қарақалпақ қзы
Дослық салем айтып, жоллайды почта.

«Шамен ойпатына⁷» я тусип изим,
Журмедим Дунайдың жағаларында;
Аралап коргеним жоқ будай тенгизин
Алтын Добруджанынг далаларында.

Брак, сзинг жерди, Дина, билгенмен
Ктаплардан, Ботевтинг қосықларынан;
Нокистен Берлинге шекем жол журген
Лейтенант ағамның айтқанларынан.

Ағам айтқан талай: болгар топырағын
Қайтип фашистлерден азат еткенин;
Жауз қара куштинг сындырып сағын,
Родопы тауына байрақ тиккенин...

Дина, биз жаспыз-ғой, брак тарихтан

⁷ «Шамен ойпаты» («Долина роз») – Болгарияда бал кайнатылатуғын гүл алабы.

Азлап оқығанбыз елинг туралы,
Султанлар бес жузь жыл кескилеген хамь-
Фашистлер ортеген жеринг туралы.

Русь—славянның батыр перзенти,
Дослыкка садық халқ, халқларға аға,—
Ашып еки сапар азатлық дарбентии,
Еки рет қол берди Болгарияға.

Енди мангги азат болгар уатаны,
Жоқ мешит айшығы—тымсалы туннинг.
Жоқ фашист крести-олим ншаны,
Чифликши⁸ суре алмас хамь-де хукумин.

Гомер мақтап кеткен Фракияның
Шын мақтаулы даури енди басланды.
Суйикли Марицанынг тасқын суларын
Еркин иемленип, халқ шоли қанды...

Уйинге менинг хатым излеп барғанда
Ал сен институтта журген боларсанг.
Я гоззал Витоша булақларында
Шашынгды самал желпип турған боларсанг

Я жаслар союзының мажилисинде
Ленин уасиятларын такрарлап турсанг...
Мейли, қайда болма, барман есингде,
Достым, сен-де мудам ядымда барсаит.

* * *

Сен ядымда барсанг.
Қолымда сол хат.
Уй иши уйқыда.

⁸ Чифликши – болгар феодалы. И.Ю.

Жатпаған—бир мен.
 Айнамнан сғалайды тунги Қонграт
 Хамь поезд, мнекей, қышқырды бирден.

Мен сол поездбенен кетуим керек
 Азанда Москваға, —институтқа...
 Ах, почта келгенде еди ертерек,
 Не айтып жарисанг асығыс хатта?

Брак, қысқа болса-да хатым, албетте,
 Дослық мухаббетим уғынылғай саған.
 (Адамлар бри-брин хатсыз-ақ хатте
 Тусинисип атырғой хазир, Динажан!)

Апу ет, мен бзинг жаслар туралы
 Москвадан жазаман, асықпай айтып.
 Анам, қарапайым диқан хаялы,
 Озь бахытын коргенин қай уақта, қайтип.

Акеси оны жаслай сатып қалынгға,
 Қорланғаны жонинде не айтса,—барин;
 Руслар октябрьдинг алтын тангында
 Анамды азатлыққа шғарғанларын...

Мен—диқан қзыман. Коп туысқаным,
 Апа—синглим-де коп, коп иним, ағам...
 Амударья бойы бахытлы маканым,
 Колхоз кушағында гулдей жайнаған.

Мен бул гулистанда билмей қайғы, мунг,
 Остим қустай азат, кииктей еркин.
 Колхозшы ата-анамның, курдасларымның
 Шадлы омирин кордим, бахытын кордим ..

Кшилеу той болды уйимизде бугин.
 Қонгсылар, мектеплес досларым келди.
 Маған ҳақ жол тлеп суйди муғаллим,
 Анам «жақсы бол» деп насиятлар берди

Оқуға кететуғын алты қыз едик.
 Тойдан сонг алтауымыз шықтық сайранға.
 Колхоз палызынан қауын-да жедик,
 Бардық клубқа-да, бағқа, қырманға ..

Миманға шақырды женгелеримиз,
 Брак, бара алмадық. Уақыт тар еди.
 Хошласуды кутип туған жеримиз,
 Ҳарь уй, ҳарь тал бизди шақырар еди

Бримиз Москваға, бримиз Нокиске
 Биз барып оқимыз, асығамыз соған.
 Брак туған аул тускенде еске,
 Еле сағынамыз-ғой, кирпич болып ламь.

Қалай козинг қияр кетуге таслап?
 Бунда ҳарбир соқпақ кеул жолындай
 Қалынг тал астында ҳарлап аққан жап
 Бизди еркелеткен озь шабағындай.

Бизлер косық айтып аулды гездик,
 Кундизгидей жақты еди колхоз кешеси.
 Озимизди ҳадден тыс бахтияр сездик,
 Кеулге унь қосқандай булбиллер сеси.

Достым, аулымызда жазғы тунлердинг
 Сырлы сулулығын корсенг еди сен!
 Ақ шмылдық курып устине жердинг,
 Кокте ай хамь жулдыз базимге тускен.

Бағлар маужырайды шыққа малынып,

Ғазлар таранады хауиз бойында.
 Ғыр атирап уйқыда силтидей тнып,
 Алтын кол устинде куслар-да тынған.

Рахат дем алыска бас қояр колхоз,
 Тангда иске шғар сергек куш топлап.
 Батырлық минеттен бузаулаған боз
 Пахта ғозаларын гулге кундақлап.

Пахта—зор мақтаныш қарақалпаққа,
 Оны бзинг жақта «ақ алтын» дейди.
 Себеби улкемиздинг ырысқысы пахта,
 Пахтадан киинеди хамь-де нан жейди...

* * *

Мне шабдал бағы айнаман сғалап,
 Губелек абажурды айланып шабар.
 «Хатынгда бизди жаз» деп етеди талап,—
 Узақтағы достынгга жаз бизден хабар».

«Бизди-де жаз» дейди алтын далалар,
 Бархыт жонгышқалықлар, жузим бағлары,
 Қара коз курдаслар, қуунақ балалар,
 Саған салем айт деп сорайды бари.

Олар-да кормеген Болгарияны,
 Брақ «ол бахытқа жетиссин» дейди.
 Дослық деп соғады олардың қаны,
 Болгар жасларына бахыт тлейди.

Дина, блесеиг-ғой бзинг жаслардың—
 Уатан жониндеги уғымы қандай кенг!
 Бизде уатан десе тусинер харь ким
 Он еки тенгиздинг арасын бирден.

Достым, бул тусиник эле кенгейер,
 Еле жер жузининг гуллан жаслары —
 Путкил планетаны озь уатаным дер,
 Сол кунди тезлетуге жумсайық бари.

Саған улги болсын бул кенг мухаббет,
 Ленин идеясы болсын мадеткер.
 Мангги шешек атсын дослық хамь хурмет,
 Усы тлегимди досларға жеткер.

* * *

Бринши хатым тамам, сойтип, Динажан.
 Жазып тур. Досларынга салем айт бизден.
 «ЗИМ»-ди ходлапатыр далада ағаам
 Демек станцияға кетемнз тезден..

Уйқымды урлапты бахытлы сезим,
 Мне, аул устинде қанат жайды танг...
 Москваға барған сонг жазарман изин.
 Қолынгды қсаман, хош. Достынг Арухан.

Декабрь-февраль. 1957-ж.

ПИРАМИДА ҚАСЫНДАҒЫ ҚУҰАНЫШ

Узағына жыламас Мысыр...
(Леся Украинка)

Көрип турман,
Сфинкс, сен мыйық тартасаң,
Күл жадырап жас әулад ушын...
(Фатхи Кура)

I.

Мине, бәхәр келди. Қуслар ағылар,
Аўыр қанатлары талып келеди.
Алыстан сап тартқан азат тырналар,
Қуұанышлы хабар алып келеди.
Мен Әмиў бойында турып жаланбас,
Оларға қарайман көп ўақтан бери.
Көз алдымда дәрья, қуслар хәм қуяш,
Кеўлимде мүбәрек Нил мәнзиллери.
О, Нил мәнзиллери, ыссы саҳралар,
Гәўмис бананлардың қапырық саясы;
Мезгил теңизине шөккен қалалар,
Инсан өмириниң, тарийхтың басы!
О, Нил мәнзиллери мың жыллар бойлап,
Суўдың ортасында — шөллеген жерлер!
Бунда басқыншылар мудар той-тойлап,
Өз мийнетинен хәз көрмеген жерлер.
Бунда пирғаўымлар даңқ хәйкеллерин,
Қулар қолы менен таўдан дүзеткен.
Шегирткедей жалмап кирген еллерин, —
Бул жерден тойымсыз Искендер өткен...
О, бирақ хәзирги басқыншылардың,
Қылұасы жанында ойыншық олар.
Хәр басқан кәдеми апат булардың,
Тилинде «капитал» деген бир сөз бар.

Усы сөз олардың қудайының аты,
 Бул сөз — еркинлікке қәуиплирек тордан,
 Ол курдым айдарха, — мунай магнаты.
 Темир өңешлерден халық қанын сорған,
 Араб қаны ағар бул өңешлерден.
 Арғы жүзде лордлар бәзим курады.
 Бунда ашлық улып қапырық кәнлерден,
 Муңлы сақиялар⁹ жылап турады.

Жоғал Нил бойынан, үш бас айдарха!
 Минекей ләң болды және бир басың.
 Суўдан тумсық созып, қылғынып бәрха,
 Сен жутпакшы болдың араб куяшын.
 Саған нәлет айтар: азатлық көксеген,
 Жаралы Порт — Саидтың жүректе ахы.
 Хәм жыл үш ирет егин ексе де,
 Нанға жарымаған мысыр феллахы.
 Нәлет дер, хорланып, теңизге батқан,
 Үнсиз саркофаглар — бабалар қәбири.
 Жоғал ыссы хамсин, гүлди қуўратқан¹⁰,
 Жетер бул жерлердің тартқан жәбири!

2

Бүгин Мысыр үстинде байрам куяшы,
 Куўаныш нурларын молдан шашпақта.
 Бүгин Нил — Африка артериясы,
 Азатлық йошынан қайнап таспақта.
 Бомба жаралаған пальма ағашы,
 Бүгин бәхәр менен сыбырласпақта.
 Бүгин араб қызы, араб анасы,
 Чадрасын шадлы көзден ашпақта.
 Бүгин Гизениң көп пирамидасы —

⁹ Сақия – Шығыр.

¹⁰ Хамсин – Африкадағы аңызак жел. И.Ю.

Қасында араблар қуғаниспақта.
 Өйткени, соққы жеп жаўлар саспақта,
 Өйткени, Нил бүгін толып таспақта.. .

3.

Ертектен еситтим мен еки колы —
 Еки материкке байланған дәўди.
 Сол дәў булқынды да енди бул жолы,
 Үзди ашыў менен қанлы буғаўды,
 Шөллетер теңиздің дузлы хаўасы,
 Африка әптабы бетке урады.
 Мазалы Нил суўы дәў шөлин басып,
 Ол қатты керилип жағада турады.
 Мине ол киятыр жазып жаўырнын,
 Түйди он бармағын жуп алақанға.
 Ашыўлы қәдеми, келбети оның,
 Мегзер ғәзепленген феллаҳ — дийханға.
 Хәзир минип бәлент пирамидаға,
 Ол душпанларының үстинен күледі.
 Жат шынжырды үзген Мысыр, Сирия,
 Өз буғаўын да үзерин ол биледі.

1958-жыл

МАЗМУНЫ

Таллы жағыс—туған маканым

Кун шыгыс жолаушысына.

Қара тал.

Корсенг сондай бир жагысты.

Туысқан партиямыз, рахмет саған.

Қобыз.

Кегейли.

Булақ хаққында баллада.

Сенинг қолларынг.

Революция солдатыменен ушырасу.

Аль-Бируни туылған жерде.

Мухаллес.

Омир ҳамь ышқы

Рубаят.

Омир философиясы.

Озбек сазы.

Жолаушының тунги қосығы (Гетеден).

Тенгих ҳамь сен.

Магнолия.

Ақтас романтикасы.

Гейнеден.

Қой, дангқпараз болыудан уял.

Монтер бала сым тартып келди.

Қурық.

Қума сулу айнангның алдынан.

Қосығым сенинг журегинг янғлы.

Хафизға (Гетеден).

Зулейхаға (Гетеден).

Ай ҳамь қосық.

Шынтлап суйген кеул хаслан айнымас.

Тислерингде барма маргиянг?
 Еки айнек.
 Анарь гулледи.
 Гай Валерий Катулдан.
 Булак (Хамид Ғуламнан).
 Гулзар хамь яр (Шукурулладан).
 Шогирме.

Дослық соқпақлары

Россия қуяш ели.
 Шексиз туысқанлық мухаббетпенен.
 Саған асығып.
 Рус тенгизине.
 Қара тенгиз жатар аймалап.
 Бир гул уздим Чиршық бойынан.
 Гоззал Юпшара.
 Ноғайларға.
 Алатаудан самал.
 Арашан.
 Сулу екен Алма-атанынг қызлары.
 Алжир қзы Жамилаға.
 Болгар қзына хат.
 Пирамида қасындағы қуаныш.